

MEMORIAL DE GREUGES DE 1760

1a edició de l'original manuscrit pertanyent a l'Institut Municipal d'Història de Barcelona, transcrit per Pilar Frago i traduït al català per Jaume Vilardell i Codina.

Señor

Los diputados de las ciudades de Zaragoza, Valencia, Barcelona y Palma, postrados a los reales pies de Vuestra Magestad, cumplimos ya con nuestra primer(a) obligación prestando el juramento de fidelidad que debemos a Vuestra Magestad y que (con) indecible gozo nuestro reconoció Vuestra Magestad en todos los naturales de los quatro reynos de su corona de Aragón. Pues, aún antes que diesemos este público justo testimonio de nuestra rendida obediencia apenas Vuestra Magestad puso los pies en España, viendo el júbilo y alborozo con que le recibieron y aclamaron los catalanes y aragoneses, y constándole que era igual en los valencianos y mallorquines, explicó estar muy satisfecho de su amor, zelo y fidelidad / (f. 1v.) en los primeros Reales Decretos con que Vuestra Magestad empezó a exercitar a un mismo tiempo su soberana authoridad y su heroica clemencia.

Debemos, Señor, ya que la ocasión se proporciona, dar a Vuestra Magestad las más humildes gracias por la piedad con que se dignó perdonar los tributos que debiesen a la Real Hacienda los pueblos de la corona de Aragón. Pero, si hemos de decir lo que sentimos, según es justo hablando con Vuestra Magestad, mayor aprecio merecieron en nuestra estimación las honrosas palabras con que Vuestra Magestad explicó su real satisfacción, las que impresas en nuestros corazones, llenándonos de gozo y confianza, nos alientan a postrarnos (por) segunda vez a los pies de Vuestra Magestad para dar nuevas pruebas de nuestra fidelidad, desempeñando la obligación que tenemos de procu/(f. 2r.)rar el mayor bien de sus leales vasallos y payanos nuestros.

Hendieramos a Vuestra Magestad si sospechásemos que ha de disgustarse de que manifestemos el amor que tenemos a nuestra patria y el deseo de su felicidad, porque cómo puede ofenderse de que amemos a los mismos que Vuestra Magestad ama con la mayor ternura y que deseemos la felicidad que Vuestra Magestad desea con la mayor ansia, bien puede decirse que son la patria de Vuestra Magestad todas las ciudades, villas y aldeas de España y a sus naturales más que como a paysanos mira Vuestra Magestad como hijos. ¡Qué gozo tuviera Vuestra Magestad si lograra que todos sus vasallos fuesen felices! A este fin se dirigen sus ciudadanos, sus inmensas fatigas, a que ninguno sea infeliz. Y como Vuestra Magestad acude pronto al socorro de los miserables dexan de serlo luego que Vuestra Magestad sabe que lo son / (f. 2v.) y quiere saberlo para remediarlo. Obedeciendo, pues, a Vuestra Magestad, expondremos en esta humilde representación lo que

Senyor

Els diputats de les ciutats de Saragossa, València, Barcelona i Palma, prostrats als reials peus de Vostra Majestat, complírem ja la nostra primer(a) obligació prestant el jurament de fidelitat que us devem i que (amb) una joia indicible per part nostra reconeguéreu en tots els naturals dels quatre regnes de la vostra corona d'Aragó. Perquè, abans i tot de donar aquest just testimoni públic de la nostra submissa obediència tot just Vós, Majestat, posàreu els peus a Espanya, veient la joia i alegria amb què us reberen i aclamaren els catalans i aragonesos, i semblantment els valencians i mallorquins, explicàreu que estàveu molt satisfet de llur amor, zel i fidelitat / (f. 1v.) en els primers Reials Decrets amb què començàreu a exercitar ensem la vostra autoritat sobirana i la vostra heroica clemència.

Cal, Senyor, ja que en tenim l'ocasió, que us donem ben humilment les gràcies per la pietat amb què us dignàreu perdonar els tributs que deguessin a la Hisenda Reial els pobles de la corona d'Aragó. Però, si hem de dir el que sentim, segons que és just parlant amb Vostra Majestat, més benvolença merexeren en la nostra estimació les honroses paraules amb què explicàreu la vostra satisfacció reial, aquelles que, impreses als nostres cors, plens de goig i confiança, ens encoratgen a prostrar-nos (per) segona vegada als peus de Vostra Majestat per donar més proves de la nostra fidelitat, exercint l'obligació que tenim de procu/(f.2r.)rar tot el bé possible dels vostres lleials vassalls i paisans nostres.

Ofendríem Vostra Majestat si sospitàssim que us heu de disgustar perquè manifestem l'amor que tenim a la nostra pàtria i la felicitat que li desitgem, ja que, com us podeu ofendre perquè estimem les mateixes coses que Vós, Majestat, estimeu amb tota tendresa i perquè desitgem la felicitat que Vós desitgeu amb la més gran ànsia. Bé es pot dir que són la pàtria de Vostra Majestat totes les ciutats, viles i llogarrets d'Espanya i als qui en són naturals més que com a paisans mireu com a fills. ¡Quina joia que tindriem si aconseguíssiu que tots els vostres vassalls fossin feliços! És amb aquesta finalitat que esmerceu les vostres atencions, els vostres immensos treballs, perquè no n'hi hagi cap d'infeliç. I com que Vós, Majestat, acudiu ben aviat a socórrer els miserables, aquests deixen de ser-ho de seguida que Vós sabeu que ho són / (f. 2v) i voleu saber-ho per posar-hi remei. Obeint, doncs, Vostra Majestat, exposarem en aquesta humil representació el que jutgem que pot fer que en el feliç regnat de Vostra Majestat siguin feliços els regnes de la corona d'Aragó.

A començament d'aquest segle el senyor Felip V, que al cel sigui, cregué convenient derogar les lleis amb què fins llavors s'havien governat els

---

juzgamos puede contribuir a que en el feliz reynado de Vuestra Magestad sean felices los reynos de la corona de Aragón.

Al principio de este siglo el señor Phelipe V, que esté en gloria, tuvo por combeniente derogar las leyes con que hasta entonces se havían gobernado los reynos de la corona de Aragón, mandando que en adelante se governasen con las de Castilla, sin duda con el recto fin y con la inteligencia de que esta igualdad y uniformidad entre las partes havía de ceder en gran beneficio del cuerpo de la monarquía. Se descubre a primera vista en esta providencia la equidad y el zelo del bien público, pero son imponderables los males que en su execución han padecido aquellos reynos contra la piadosa intención (f. 3r.) del glorioso padre de Vuestra Magestad. Era muy arduo el negocio y muy inminente el peligro de causar gravísimos perjuicios, porque si qualquier novedad en el gobierno, aún la más útil se considera arriesgada y siempre trastorna, ¿quánto havia de trastornar una entera mudanza del antiguo gobierno de aquellos reynos? Para executarlo con acierto se necesitaba de mucho tiempo y de una superior práctica inteligencia. Por más sabios, íntegros y zelosos que fuesen, como en verdad lo fueron, los ministros a quienes la Magestad del señor Phelipe V encargó el establecimiento del nuevo gobierno, no tubieron bastante tiempo, ni aquel experimental conocimiento que se requería, para juzgar qué novedades eran útiles y las que no podían dexar de ser dañosas al público y a la real authoridad.

/(f. 3v.)Es muy regular, Señor, que los hombres pensemos que todas las cosas de nuestra tierra son las mejores. Y assí, se observó que aquellos ministros aboliendo de golpe todas las leyes civiles y económicas de los reynos de la corona de Aragón introduxeron todas las de Castilla, juzgando que esto combenía al real servicio y al bien público. Pero luego se conoció que la general abolición de aquellas leyes perjudicaba a la regalía, dando mayor extensión a la ynmunidad y jurisdicción eclesiástica de la que permitían los fueros de la corona de Aragón y, en su consecuencia, declaró Su Magestad que no debían entenderse derogados en esta parte. También declaró no ser su voluntad privar a los particulares de las gracias y privilegios que por sus servicios les concedieron los progenitores /(f. 4r.) de Vuestra Magestad. Y quiso asimismo que en lo civil se guardasen las leyes municipales de los reynos de Aragón, Cathaluña y Mallorca, no alcanzándose la razón por qué esta providencia no ha de entenderse al reyno de Valencia que también tenía sus propias leyes municipales.

Se ve claramente, Señor, que el ánimo del glorioso padre de Vuestra Magestad no fue otro que el de atender a su real servicio y al bien de sus vassallos, por lo que graciosamente concedió todo lo que no se oponía a estos fines. Más, o porque no se lo permitieron las continuas guerras de su reynado, o porque nuestros padres llenos de respecto no se atrevieron a representarlo, dexa Su Magestad de contar muchas novedades que sin la menor validad del real servicio son mui dañosas al /(f. 4v.) bien público.

Antes governavan las ciudades de la corona de Aragón cinco o seis ju-

---

reialmes de la corona d'Aragó, i manà que en endavant es governessin amb les de Castella, sens dubte amb la recta finalitat i amb la intel·ligència que aquesta igualtat i uniformitat entre les parts havia de redundar en gran benefici del cos de la monarquia.

Es descobreix a primera vista en aquesta providència l'equitat i el zel del bé públic, però són imponderables els mals que en la seva execució han sofert aquells reialmes contra la pietosa intenció / (f.3r.) del gloriós pare de Vostra Majestat. Era molt ardu l'assumpte i molt imminent el perill de causar gravíssims perjudicis, perquè si qualsevol novetat en el govern, ni que sigui la més útil, es considera arriscada i sempre trastorna, ¿com no havia de trastornar una mudança completa de l'antic govern d'aquells reialmes? Per executar-la amb encert es necessitava molt de temps i una intel·ligència pràctica superior. Per més savis, íntegres i zelosos que fossin, com en veritat ho foren, els ministres a qui la Majestat del senyor Felip V encarregà aquell coneixement experimental que es requeria, per jutjar quines novetats eren útils i quines havien de ser danyoses per al públic i per a l'autoritat reial.

/ (f.3v.) És molt regular, Senyor, que els homes pensem que totes les coses de la nostra terra són les millors. I així, s'observà que aquells ministres abolint de cop totes les lleis civils i econòmiques dels reialmes de la corona d'Aragó introduïren totes les de Castella, en jutjar que això convenia al reial servei i al bé públic. Però després es conegué que l'abolició general d'aquelles lleis perjudicava la regalia, atès que donava més extensió de la que permetien els furs de la corona d'Aragó a la immunitat i jurisdicció eclesiàstica i, en conseqüència, declaràreu que no s'havien d'entendre derogats en aquesta part. També declaràreu que no teníeu la voluntat de privar els particulars de les gràcies i els privilegis que pels seus serveis els concediren els progenitors / (f.4r.) de Vostra Majestat. I volguéreu així mateix que en matèria civil es guardessin les lleis municipals dels reialmes d'Aragó, Catalunya i Mallorca, i no s'arriba a entendre la raó per què aquesta providència no s'ha d'estendre al regne de València, que també tenia les seves pròpies lleis municipals.

Es veu clarament, Senyor, que l'ànim del gloriós pare de Vostra Majestat no fou altre que d'atendre al seu reial servei i al bé dels seus vassalls, per la qual cosa concedí graciosament tot el que no s'oposava a aquestes finalitats. Mes, o perquè no li ho permeteren les contínues guerres del seu regnat, o perquè els nostres pares plens de respecte no s'atreviren a reclamar, no teniu en compte, Vós, Majestat, moltes novetats que sense cap validesa per al servei reial són molt nocives al / (f.4v.) bé públic.

Abans governaven les ciutats de la corona d'Aragó cinc o sis jurats o consellers que cada any s'elegien a la sort entre els ciutadans de diferents classes que, en ser considerats capaços, entraven a les bosses o sacs per al sorteig. Ara governen a les ciutats capitals vint-i-quatre i a les altres més de sis regidors, i perpetus, que Vós, Majestat, elegiu a consulta de la Cambra. I encara que no ens entretinguem a considerar si aquell govern antic,

---

rados o consellers que en cada año se elegían por suerte entre los ciudadanos de diferentes clases, que juzgándose capaces entraban en las bolsas o sacos para el sorteo. Ahora gobiernan las ciudades capitales veinte y quatro y a las otras más de seis regidores, y perpetuos, que Vuestra Magestad elige a consulta de la Cámara. Y aunque no nos detengamos a considerar si aquel antiguo gobierno, el mismo que vemos en todas o casi todas las ciudades de Europa, es más provechoso que el nuevo al bien común y al real servicio, no podemos dejar de confesar que los regidores están menos atendidos y venerados del pueblo que estubieron los jurados / (f. 5r.) y, por consiguiente, son menos útiles al mismo pueblo.

Muchas son, Señor, las causas del poco respecto que haora merecen los magistrados de las ciudades. Los corregidores tienen mayores facultades que tenían antes los justicias, que podían llamarse compañeros de los jurados, y los yntendentes tienen tantas privativas que es mui poca, o ninguna, la authority de los regidores. Las audiencias con qualquier motivo se ingieren en el gobierno eco(nó)mico de las ciudades mudando las antiguas reglas, prescriben nuevas que dicen ser conformes a las leyes de Castilla con el título del alivio o beneficio del público, despojan a los regidores de las preheminiencias y distintivos, que son más honrosos que útiles, pidiéndoles que enseñen privilegios, sin contentarse con la costum/ (f. 5v.) bre y posesión immemorial.

De estos y otros procedimientos que desauthoriza a las ciudades proviene el vulgar pernicioso concepto de que no tienen los regidores las circunstancias apreciables que tuvieron los jurados. No nos empeñamos, Señor, en defender el honor de su(s) personas, más no devemos abandonar la defensa del honor de sus empleos y menos el de los señores reyes que los eligieron, porque es preciso que si no son lo que deven ser recaiga en parte la culpa sobre Su Magestad o sobre la Real Cámara que los consultó. Sin embargo, no podemos negar que son pocos los hombres de honor y conveniencias que pretendan regidorías; son muchos los que las renuncian y pueden temerse que ninguno quiera servir las. Parece que si la Cámara tomase informes de las mismas ciudades, como se interesa el honor/ (f. 6r.) de los regidores en que le tengan sus compañeros, podría contribuir al acierto de las elecciones.

También son muy gravossas, y apartan a muchos hombres de honor del gobierno de las ciudades, las residencias del modo que se toman. Pues vemos en esta corte una tropa de jóvenes que con el título de abogados pretenden varas y mientras que se madura su pretención solicitan alguna residencia. Quando lo logran van acompañados de receptores^a y alguaciles, no con el fin de remediar los abusos, sino con el deseo de hallarlos para sacar mayor provecho ajustándose con los culpados a menos que no sean mui pobres. Assí, casi siempre declaran a los corregidores y regidores por buenos ministros, dignos de que Vuestra Magestad los atienda, quedan sin castigo los delitos, confund(i)éndose los buenos con los malos, y por buenos que sean / (f. 6v.) los corregidores padecen de tres a tres años el desaire

---

el mateix que veiem a totes o quasi totes les ciutats d'Europa, és més profitós que no pas el nou al bé comú i al servei reial, no ens podem estar de confessar que els regidors són menys atesos i venerats del poble que no ho eren els jurats / (f.5r.) i, per consegüent, són menys útils al mateix poble.

Són moltes, Senyor, les causes del poc respecte que ara mereixen els magistrats de les ciutats. Els corregidors tenen més facultats de les que tenien abans els justícies, que es podien anomenar companys dels jurats, i els intendents en tenen tantes de privatives que és molt petita, o inexistent, l'autoritat dels regidors. Les audiències s'ingereixen amb qualsevol motiu en el govern econòmic de les ciutats i en muden les regles antigues i en prescriuen de noves que diuen que són conformes a les lleis de Castella amb el pretext de l'alleujament o benefici del públic, desposseeixen els regidors de les preeminències i distintius, que són més honrosos que no pas útils, i els demanen que ensenyin privilegis, sense accontentar-se amb el costum / (f.5v.) i la possessió immemorial.

D'aquests i d'altres procediments que desautoritzen les ciutats prové el pernicios concepte vulgar que els regidors no tenen les circumstàncies apreciables que tingueren els jurats. No ens entestem, Senyor, a defensar l'honor de llurs persones, però no hem pas d'abandonar la defensa de l'honor de llurs càrrecs i menys el dels senyors reis que els elegiren, perquè cal que si no són el que han de ser recaigui en part la culpa sobre Vostra Majestat o sobre la Reial Cambra que els proposà. Nogensmenys, no podem negar que són pocs els homes d'honor i conveniències que pretenguin regidories; són molts els qui hi renuncien i es pot témer que cap vulgui servir-les. Sembla que si la Cambra prengués informes de les mateixes ciutats, semblantment a com es demana per l'honor (f.6r.) dels regidors prop dels seus companys, podria contribuir a l'encert de les eleccions.

També són molt feixugues, i aparten molts homes d'honor del govern de les ciutats, les residències de la manera que es prenen. Efectivament, veiem en aquesta cort una tropa de joves que amb el títol d'advocats pretenen vares i mentre es madura llur pretensió sol·liciten alguna residència. Quan ho aconsegueixen hi van acompanyats de receptor i algutzirs, no pas per remeiar els abusos, sinó amb el desig de trobar-ne per treure'n més profit i s'ajusten amb els inculpatos llevat que siguin molt pobres. Així, gairebé sempre declaren bons ministres els corregidors i regidors, dignes que Vostra Majestat els atengui, queden sense càstig els delictes, es confo(n)en els bons amb els dolents, i per bons que siguin / (f.6v.) els corregidors sofreixen cada tres anys la desatenció i el perjudici d'estar trenta dies sense jurisdicció i sense salari. I així aquests, com els regidors que compliren amb llur obligació tenint un sou molt curt o sense tenir-ne, surten condemnats a pagar dels seus diners les costes de les residències. És molt just, Senyor, que s'esbrini el capteniment dels qui governen els pobles, però, de la mateixa manera que en els segles passats, podeu ara, per mitjà de les visites o indagacions, quan la necessitat ho demani, castigar els inculpatos i remeiar els excessos.

Però sigui quina sigui la causa que els magistrats de les ciutats i viles

---

y el perjuicio de estar treinta dias sin jurisdicción y sin salario. Y así éstos, con los regidores que cumplieron con su obligación teniendo mui corto o ningún sueldo, salen condenados a pagar de sus propios las costas de las residencias. Es mui justo, Señor, que se averigue el proceder de los que gobiernan los pueblos, pero, del mismo modo que en los siglos passados, puede Vuestra Magestad haora, por medio de las visitas o pesquizas, quando la necesidad lo pida, castigar a los culpados y remediar los excessos.

Pero sea loque fuere la causa de que los magistrados de las ciudades y villas de la corona de Aragón esten menos authorizados de lo que estuvieron en los siglos passados, lo cierto es, Señor, que del buen gobierno inmediato de los / (f. 7r.) pueblos depende principalmente su felicidad y la de toda la monarchía. Aunque tengamos la dicha de que Vuestra Magestad sea rey y padre de sus vassallos, y aunque sus primeros ministros sean mui celosos, no siéndolo los corregidores y regidores de los pueblos, las más benignas providencias se inutilizan. Pero, si estos son buenos como deven serlo, las órdenes más rigurosas se executan con tal suavidad y prudencia que se hacen poco sensibles.

Tubieron antes las ciudades de aquellos reynos muchas facultades en lo que toca a su gobierno económico, las quales de ningún modo pueden considerarse ajenas de la subordinación de vida a la suprema real authority de que dimanar y dependen, exercitándolas los jurados o regidores por gracia y en nombre de Vuestra Magestad y como ministros suyos. De esta / (f. 7v.) suerte, estando authorizadas por Vuestra Magestad las ciudades para establecer gremios, aprovar sus ordenanzas y para otras cosas concernientes al gobierno económico, se escusarían los inmensos gastos e incomodidades que los naturales de aquellos reynos sufren, habiendo de acudir para negocios de esta naturaleza a los supremos tribunales de la corte, que los resuelven con los informes que dan las ciudades instruidos de su utilidad.

Cada reyno tenía sus diputados que le representaban en sus tres brazos, ecclesiástico, noble y real, contribuyendo todos a beneficio común de los pueblos diferentes tributos generales que se impusieron para este fin. Estos tributos perseveran, sin embargo de haverse extinguido las diputaciones, con notable perjuicio de aquellos reynos. Pues así como es / (f. 8r.) muy conveniente que en cada pueblo haya un procurador general que atienda a su bien común y proteja a sus vezinos desvalidos, así también sería muy provechoso, que cada reyno tuviese en su ciudad capital, y en esta corte, diputados, con el fin de mirar por el bien público y de amparar a muchos pueblos miserables, que ni tienen caudales para venir a la corte, ni voces para manifestar a Vuestra Magestad sus trabajos. Solamente podrán reprobado y resistir este establecimiento aquellos ministros que aspirasen a ser absolutos en las provincias, y para obrar con un dominio ilimitado y aún independiente de la superioridad, quisiesen que no hubiera recursos a Vuestra Magestad ni a sus supremos tribunales. ¡Quántas vexaciones, Señor, y quántas calamidades se huvieran evitado en aquellos reynos, si destinándose / (f. 8v.) los tributos de la Generalidad o Diputación a los designios para que

---

de la corona d'Aragó estiguin menys legitimats que en segles passats, la cosa certa és, Senyor, que del bon govern immediat dels / (f.7r.) pobles depèn principalment llur felicitat i la de tota la monarquia. Encara que tinguem la sort que Vós, Majestat, sigueu rei i pare dels vostres vassalls, i encara que els vostres primers ministres siguin molt zelosos, si no ho són els corregidors i regidors dels pobles, les providències més benignes esdevenen inútils. Tanmateix, si aquests són bons com han de ser-ho, les ordres més rigoreses s'executen amb tanta suavitat i prudència que es fan poc sensibles.

Abans les ciutats d'aquells regnes tingueren moltes facultats pel que fa al govern econòmic, les quals de cap manera es poden considerar estranyes a la subordinació deguda a la suprema autoritat reial de què dimanen i depenen, i els jurats o regidors les exerciten per gràcia i en nom de Vostra Majestat i com a ministres vostres. D'aquesta / (f.7v.) manera, estant autoritzades per Vostra Majestat les ciutats per establir gremis, aprovar ordenances i altres coses concernents al govern econòmic, s'estalviarien les immenses despeses i incomoditats que els naturals d'aquells regnes pateixen, havent d'acudir per a afers d'aquesta natura als supremes tribunals de la cort, que els resolen amb els informes emesos per les ciutats instruïts de llur utilitat.

Cada reialme tenia els seus diputats, que el representaven en els tres braços: eclesiàstic, noble i reial, i tots contribuïen al benefici comú dels pobles amb tributs generals que s'imposaren amb aquesta finalitat. Aquests tributs es mantenen, malgrat que s'hagin extingit les diputacions, amb un perjudici notable per a aquells reialmes. Car així com és / (f.8r.) molt convenient que en cada poble hi hagi un procurador general que atengui al bé comú i protegeixi els veïns desvalguts, també seria molt profitós que cada reialme tingués a la seva ciutat capital i, en aquesta cort, diputats, a fi de procurar pel bé públic i per emparar molts pobles miserables, que ni tenen diners per venir a la cort, ni veu per manifestar-vos llurs treballs. Només podran reprovar i resistir aquest establiment aquells ministres que aspiressin a ésser absoluts en les províncies, i per obrar amb un domini il·limitat i independent de la superioritat, volguessin que no hi hagués recursos a Vostra Majestat ni als vostres supremes tribunals. ¡Quantes vexacions, Senyor, i quantes calamitats s'haurien evitat en aquells reialmes si, destinant-se / (f.8v.) els tributs de la Generalitat o Diputació als designis per a què s'imposaren, hi hagués hagut diputats que, prostrats als reials peus dels pietosos pare i germà de Vostra Majestat, haguessin fet les degudes humils representacions!

Ometem, Senyor, molts altres mals que estan sofrint aquells reialmes sense el consol de sofrir-los per servir Vostra Majestat. No els atribuïm a les lleis de Castella. Reconeixem que són molt justes i molt útils als reialmes de la vostra corona, però no podem pas dir que fossin injustes les lleis d'Aragó sense faltar a la veritat i al respecte degut als seus augustos reis, digníssims progenitors vostres, que les establiren i promulgaren.

Potser alguns deuen pensar que tenint els espanyols un mateix rei convé que tinguem una mateixa llei, perquè sigui perfecta l'harmonia, / (f.9r.) correspondència i unió de les parts d'aquesta monarquia. Però per poc que

---

se impusieron, hubiese havido diputados, que, postrados a los reales pies de los piadosos padre y hermano de Vuestra Magestad, huviesen hecho las debidas humildes representaciones!

Omitimos, Señor, otros muchos males que están sufriendo aquellos reynos sin el consuelo de sufrirlos por servir a Vuestra Magestad. No los atribuimos a las leyes de Castilla. Reconocemos que son muy justas y muy útiles a los reynos de su corona, más no podemos decir que fuesen injustas las leyes de Aragón sin faltar a la verdad y al respecto debido a sus augustos reyes, dignísimos progenitores de Vuestra Magestad, que las establecieron y promulgaron.

Pensarán quizá algunos, que teniendo los españoles un mismo rey conviene tengamos una misma ley, para que sea perfecta la armonía, / (f. 9r.) correspondencia y unión de las partes de esta monarquía. Más por poco^b que lean y por corta reflexión que hagan conocerán claramente, que así como el cuerpo humano no es uno y perfecto porque sus partes, aunque distintas y desemejantes, obedecen a la cabeza o al alma que reside en ella, así también es uno y perfecto el cuerpo de la monarquía porque sus partes o provincias, aunque tengan diferentes leyes municipales, obedecen y estan sugetas a Vuestra Magestad. Su real voluntad, Señor, es una ley suprema universal que une a todos y los obliga a sacrificar haciendas y vidas en defensa de Vuestra Magestad y del bien común. La diferencia del gobierno y de las leyes municipales de los reynos de España ni se oponen en un ápice a la soberanía de Vuestra Magestad, ni a la unión entre sus vassallos, ni a la verdadera política; antes bien la mis/ (f. 9v.) ma política, la prudencia y la misma razón natural dictan, que siendo diferentes los climas de las provincias y los genios de sus naturales deben ser diferentes sus leyes, para que esté bien ordenado el todo y sea dichoso el cuerpo de esta monarchía.

¿Acaso dexan de ser perfectas la(s) monarquía francesa, la austríaca y otras, porque las provincias que las componen tienen diferentes leyes? Sin salir de España, y sin salir de la corona de Aragón, hallamos una prueba convincente de que es muy provechosa la prudente diversidad de las leyes municipales, pues sus quatro reynos las tuvieron muy diferentes. Y aunque no es de admirar que lo fuesen en Cathaluña y Aragón habiendo sido en su principio distintos sus soberanos, pero es digno de consideración que uno de los mayo/ (f. 10r.) res héroes que Vuestra Magestad cuenta entre sus ascendientes, el señor rey Don Jaime I de Aragón, no menos político que guerrero, recobrando del poder de los moros de los reynos de Valencia y Mallorca y poblándolos de los mismos aragoneses y catalanes que lo sirvieron en la conquista, no les dió las leyes de Aragón, ni de Cathaluña, sino otras especiales y las más aptas para hacerlos felices. Todos los reynos de la corona de Aragón tuvieron sus propias distintas leyes, y obedientes a la ley suprema de la justa voluntad de sus reyes les dieron los más heroicos exemplos de fidelidad en su servicio y tanta gloria, dentro y fuera de España, que por proloquio se dixo tener la casa de Aragón de prerrogativa de

---

llegeixin i per poc que reflexionin veuran clarament que, així com el cos humà és únic i perfecte perquè les seves parts, encara que distintes i dissemblants, obeeixen el cap o l'ànima que hi resideix, de la mateixa manera és únic i perfecte el cos de la monarquia perquè les seves parts o províncies, encara que tinguin diferents lleis municipals, obeeixen i estan sotmeses a Vostra Majestat. La vostra reial voluntat, Senyor, és una llei suprema universal que uneix a tothom i obliga a sacrificar hisendes i vides en defensa vostra i del bé comú. La diferència del govern i de les lleis municipals dels regnes d'Espanya no s'oposen per res a la sobirania de Vostra Majestat, ni a la unió entre els vostres vassalls, ni a la vertadera política; ans al contrari la ma / (f.9v.) teixa política, la prudència i la mateixa raó natural dicten que, essent diferents els climes de les províncies i el tarannà dels seus naturals n'han d'ésser diferents les lleis, perquè estigui ben ordenat el tot i sigui benaurat el cos d'aquesta monarquia.

¿Per ventura no són perfectes la(s) monarquia francesa, l'austriaca i altres, perquè les províncies que les componen tenen lleis diferents? Sense sortir d'Espanya, i sense sortir de la corona d'Aragó, trobem una prova convincent que és molt profitosa la prudent diversitat de les lleis municipals, car llurs quatre reialmes en tingueren de ben diferents. I encara que no és d'admirar que ho fossin a Catalunya i Aragó pel fet que en un principi havien tingut diferents sobirans, sí que és digne de consideració que un dels més / (f.10r.) grans herois que teniu entre els vostres ascendents, el rei En Jaume I d'Aragó, no menys polític que guerrer, un cop recobrats del poder dels moros els reialmes de València i Mallorca i havent estat poblats dels mateixos aragonesos i catalans que el serviren en la conquesta, no els donà les lleis d'Aragó, ni de Catalunya, sinó unes altres d'especials i les més aptes per fer-los feliços. Tots els reialmes de la corona d'Aragó tingueren lleis pròpies i distintes, i obedients a la llei suprema de la justa voluntat de llurs reis els donaren els més heroics exemples de fidelitat a llur servei i tanta glòria, dins i fora d'Espanya, que com a sentència es digué que la casa d'Aragó tenia la prerrogativa de produir reis excel·lents. En efecte, conquerides pel rei en Jaume amb gran rapidesa les províncies, que en la / (f.10v.) repartició d'aquesta península correspongueren a la corona d'Aragó, el seu fill, el rei en Pere, i els seus successors, sortiren a lluitar i a vèncer les nacions més bel·licoses d'Europa. ¡I amb quina pròdiga generositat llurs fidels vassalls vessaren la sang a les terres i als mars de Sicília i Nàpols! ¡Quines heroiques proeses feren per col·locar els reis d'Aragó en aquell tron que Vostra Majestat com a llur hereu tan dignament ocupàreu i heu deixat al vostre fill estimat, el senyor en Ferran!

Coneixeu millor que ningú, Majestat, com és de preciosa la corona de les Dues Sicílies i sabent com costà guanyar-la als aragonesos, catalans, valencians i mallorquins us trobeu molt satisfet de la fidelitat que experimentaren els vostres gloriosos progenitors. Tot això, ho desconeixen els qui jutgen que la corona / (f.11r.) d'Aragó era monstruosa a causa de la diversitat de lleis amb què es governaren els seus quatre regnes i que, unida amb la

---

producir reyes excelentes. En efecto, conquistadas por el señor rey Don Jayme con estupenda celeridad las provincias, que en la / (f. 10v.) repartición de esta península cupieron a la corona de Aragón, su hijo, el señor rey don Pedro, y sus sucesores salieron de ella a pelear y vencer a las naciones más belicosas de Europa. ¡Y con qué pródiga generosidad sus fieles vasallos derramaron la sangre en las campañas y mares de Sicilia y Nápoles! ¡qué heroicas proezas hicieron para colocar a los reyes de Aragón en aquel trono que Vuestra Magestad como heredero suyo tan dignamente ocupó y ha dexado a su amante hijo el señor Don Fernando!

Mejor que nadie conoce Vuestra Magestad cuán preciosa es la corona de las Dos Sicilas y sabiéndolo cuánto costó ganarla a los aragoneses, catalanes, valencianos y mallorquines se explica muy satisfecho de la fidelidad que experimentaron sus gloriosos progenitores. Todo esto ignora los que juzgan que era monstruosa la corona / (f. 11r.) de Aragón por la diversidad de las leyes con que se gobernaban sus quatro reynos y que unida con la de Castilla deben gobernarse por las leyes de ésta. Ni aun tienen presente que el señor Don Fernando de Aragón, por cuyo feliz matrimonio con la señora Doña Isabel, reyna propietaria de Castilla, se unieron ambas coronas, siendo tan gran político y tan zeloso de la real authoridad, ni quiso, ni pensó alterar las antiguas leyes con que hasta entonces se havían gobernado y mantenido florecientes los reynos de su corona de Aragón. Sin tener más motivo que haver oído al vulgo que ha de ser uno el rey y una la ley, sin dar otra razón que la de que así se hace en nuestra tierra, muchos empleados en aquellos reynos quebrantan las más loables costumbres y ordenanzas e introducen cada día perniciosas novedades.

/(f. 11v.) Pero los mismos que pretenden que en (a)quellos reynos se observen con rigor las leyes generales, y aún las particulares de los pueblos de Castilla que nos son gravosas, no quieren que se cumplan las que nos son favorables, oponiéndose a la justa intención del glorioso padre de Vuestra Magestad que mandó se guardase una perfecta igualdad en la distribución de las cargas y de los premios. En esta parte, Señor, insta la maior necesidad de que imploremos vuestra real clemencia, pues es tan notoria la desigualdad, son tantos y tan patentes los agravios, que representando a Vuestra Magestad algunos diremos menos de los que todos saben que sufrimos.

Para conocer la gran desigualdad que en la distribución de los empleos ha padecido los naturales de la corona de Aragón hasta considerarse que sus quatro reynos son la tercera parte de España, quitada la corte que es patria común / (f. 12r.) de todos, y poner los ojos en los que actualmente están empleados en las togas, yglesias y en la pluma, pues empezando por esta última clase, media entre las armas y letras, quando Vuestra Magestad vino a reynar en España y en nuestros corazones, no havia más de un yntendente de exército y de provincia, otro comisario ordenador, ningún director de rentas, ningún contador, ningún secretario de la Cámara ni de los Consejos, y siendo innumerables los empleados en las secretarías y demás oficinas de esta corte y de las provincias, siendo tantos los corregidores son

---

de Castella, s'han de governar amb les lleis d'aquesta. Ni tan sols recorden que el senyor en Ferran d'Aragó, pel felix matrimoni del qual amb la senyora na Isabel, reina propietària de Castella, s'uniren ambdues corones, essent com era tan gran polític i tan zelós de l'autoritat reial, ni volgué, ni pensà d'alterar les lleis antigues amb què fins llavors s'havien governat i mantingut florents els reialmes de la seva corona d'Aragó. Sense tenir cap més motiu que haver sentit dir a la plebes que ha d'ésser un el rei i una la llei, sense donar cap altra raó que així es fa a la nostra terra, molts empleats en aquells regnes conculquen els costums i les ordenances més lloables i introdueixen cada dia perniciosos novetats.

/ (f. 11v.) Però els mateixos que pretenen que en (a)quells reialmes s'observin amb rigor les lleis generals, i fins i tot les particulars dels pobles de Castella que ens són feixugues, no volen que es compleixin les que ens són favorables, i s'oposen a la justa intenció del gloriós pare de Vostra Majestat, que manà que es guardés una igualtat perfecta en la distribució de les càrregues i dels premis. En aquesta part, Senyor, rau la gran necessitat que implorem la vostra reial clemència, car és tan notòria la desigualtat, són tants i tan palesos els greuges, que tot i fer-ne avinents alguns a Vostra Majestat en direm menys dels que tothom sap que patim.

Per conèixer la gran desigualtat que en la distribució dels càrrecs han sofert els naturals de la corona d'Aragó basta considerar que els seus quatre reialmes són la tercera part d'Espanya, tret de la cort, que és pàtria comuna / (f. 12r.) de tots, i fixar-nos en els qui actualment estan ocupats en les tasques judicials, l'església i l'administració, ja que començant per aquesta última classe, mig d'armes i mig de lletres, quan Vós, Majestat, vinguéreu a regnar a Espanya i als nostres cors, no hi havia més que un intendent d'exèrcit i de província, un altre comissari ordenador, cap director de rendes, cap comptador, cap secretari de la Cambra ni dels Consells, i tot i ésser innombrables els empleats en les secretaries i altres oficines d'aquesta cort i de les províncies, havent-hi tants corregidors són poquíssims els naturals d'aquells reialmes, fins les regidories de les ciutats capitals s'han donat a molts que no hi naixeren.

Ha faltat molt poc per excloure del tot els naturals de la corona d'Aragó de les primeres dignitats eclesiàstiques. Són prop / (f. 12v.) de cent les mitres que proveïu als vostres dominis; les de la corona d'Aragó són dinou i, d'aquestes, només en tenen dues els aragonesos, tres els catalans, una altra un valencià i una altra un mallorquí i sembla que deuen haver estat molt pocs els proposats per a bisbats, tot i que són molts els capellans, canonges i generals de les sagrades religions naturals d'aquells regnes, subjectes molt benemèrits per llur virtut i saviesa. I com que veiem que els bisbes prefereixen llurs paisans per a les prebendes vacants a llurs meses, per aquesta banda es queden sense premi aquells eclesiàstics singularment aplicats a l'estudi, al culte diví, a la predicació i a l'administració dels sacraments.

Esperàvem que serien atesos en les provisions que pertoqueu a la corona en virtut del concordat amb la Seu Apostòlica, i sens dubte fou / (f. 13r.)

---

poquísimos naturales de aquellos reynos, hasta las regidorías de sus ciudades capitales se han dado a muchos que no nacieron en ellas.

(Se) ha faltado mui poco para excluir del todo a los naturales de la corona de Aragón de las primeras dignidades ecclesiásticas. Son cerca / (f. 12v.) de ciento las mitras que Vuestra Magestad provee en sus dominios; las de la corona de Aragón son diez y nueve y de estas tienen solamente dos los aragoneses, tres los cathalanes, otra un valenciano y otra un mallorquín y parece que habrán sido mui pocos los consultados para obispados, siendo muchos los curas, canónigos y generales de las sagradas religiones naturales de aquellos reynos, sugetos mui veneméritos por su virtud y literatura, y como vemos que los obispos prefieren a sus paysanos para las prevendas que vacan en sus meses, por esta parte quedan sin premio aquellos ecclesiásticos singularmente aplicados al estudio, al culto divino, a la predicación y a la administración de los sacramentos.

Esperávamos que serían atendidos en las proviciones que tocan a la corona en virtud del concordato con la Sede Apostólica, y sin duda fue / (f. 13r.) el ánimo del piadoso hermano de Vuestra Magestad que se presentaran para las dignidades ecclesiásticas los vassallos más dignos sin acepción de personas, pero luego se defraudaron nuestras justas esperanzas viendo que las mejores no se daban a los naturales de aquellos reynos. Por último sabemos que son poquísimos los ecclesiásticos de la corona de Aragón, que para premiar sus estudios o para estimularles a que los prosigan, se les ayado pensión sobre los obispados.

En la distribución de las togas salta a los ojos la desigualdad o el agravio que han sufrido los naturales de aquella corona, pues, sin contar las de Yndias, en las chancillerías y audiencias de Castilla y en el Consejo de Navarra son más de ciento las plazas, de las cuales obtienen dos los aragoneses y otra un valenciano. En las audiencias de la corona de Aragón manifestó la Magestad del Señor / (f. 13v.) Phelipe V ser su voluntad, por muchas justas razones, que a lo menos la mitad de sus ministros fuesen nacionales y, componiéndose como se componen de cinquenta y cinco, solo(s) veinte son naturales de aquellos reynos. En el Consejo de la Suprema y General Ynquisición ninguno y no más de dos en los otros quince tribunales de España. En los consejos que Vuestra Magestad tiene en su corte son sesenta y nueve los ministros togados y solamente en el de Castilla ay uno valenciano, uno aragonés en el de órdenes y dos alcaldes de corte cuyos padres fueron camaristas. Y, así, puede decirse que esta carrera los naturales de aquellos reynos no han tenido otro premio que el de las pocas plazas que se han considerado nacionales y han tardado a vacar mucho tiempo por no haver ascendido a los consejos ni a las regencias, a excepción de uno, los que las obtuvieron.

/ (f. 14r.) Esta verídica sencilla enumeración demuestra, Señor, la razón que tenemos para lamentarnos de nuestra desgracia, la qual de ningún modo atribuimos, ni podemos atribuir, al glorioso padre de Vuestra Magestad, cuya intención hemos dicho, y repetimos muchas veces, fue la más

---

l'ànim del pietós germà vostre que es presentessin per a les dignitats eclesiàstiques els vassalls més dignes sense accepció de persones, però després es defraudaren les nostres justes esperances en veure que les millors no es donaven als naturals d'aquells regnes. A l'últim, sabem que són poquíssims els eclesiàstics de la corona d'Aragó, que per premiar llurs estudis o per estimular-los perquè els continuïn, els hagin donat cap pensió els bisbats.

En la distribució dels càrrecs judicials salta a la vista la desigualtat o el greuge que han sofert els naturals d'aquella corona, ja que, sense comptar les d'Índies, a les cancelleries i audiències de Castella i al Consell de Navarra hi ha més de cent places, de les quals obtenen dues els aragonesos i una altra un valencià. En les audiències de la corona d'Aragó manifestà la Majestat del Senyor / (f.13v.) Felip V que era voluntat seva, per moltes justes raons, que almenys la meitat dels seus ministres fossin nacionals i, tot i estar compostes per cinquanta-cinc, només(s) vint són naturals d'aquells reialmes. Al Consell de la Suprema i General Inquisició, cap, i només dos als altres quinze tribunals d'Espanya. En els consells que Vós, Majestat, teniu a la cort són seixanta-nou els ministres togats i només al de Castella n'hi ha un de valencià, un d'aragonès en el d'ordes i dos alcaldes de cort els pares dels quals foren cameristes. I, així, es pot dir que en aquesta carrera els naturals d'aquells reialmes no han tingut premi altre que el de les poques places que s'han considerat nacionals i han tardat molt de temps a vacar en no haver ascendit als consells ni a les regències, llevat d'un, els qui les obtingueren.

/ (f.14r.) Aquesta verídica senzilla enumeració demostra, Senyor, la raó que tenim per plànyer-nos de la nostra desgràcia, que de cap manera no atribuïm, ni podem atribuir, al vostre gloriós pare, la intenció del qual hem dit, i repetim moltes vegades, fou la més recta, car derogant amb els altres furs o lleis d'Aragó la que excloïa dels càrrecs de cadascun d'ells els qui no en fossin naturals i manant que en endavant els castellans poguessin obtenir-los, habilità alhora els de la corona d'Aragó perquè els obtinguessin a Castella. Volgué Sa Majestat que en ambdues corones es donessin promiscuament els càrrecs sense distinció de nacions i atenent només als mèrits. Obrí les portes de tots aquests reialmes i efectivament els castellans les trobaren obertes i entraren franca / (f.14v.)ment a Aragó a prendre possessió de les places millors, però que als aragonesos, catalans i valencians han estat quasi tancades les de Castella.

No pogué aquell gran rei, dignament ocupat en el govern universal d'aquesta monarquia, vetllar pel compliment de la seva voluntat, i descendir en els casos particulars de tantes provisions a examinar el mèrit dels qui no eren atesos. No en donem la culpa als consultors, que eren zelosos i molt temorencs. Potser dirien que no coneixien en aquell regne persones dignes de les gràcies reials. ¿Però, que no demanaren informes, segons que estableixen les lleis, als bisbes i regents? ¿O potser aquests informaren que no trobaven eclesiàstics ni seculars benemèrits? ¿A tal extrem havia d'arribar la nostra desgràcia que / (f.15r.) es volgués justificar el perjudici de no do-

---

recta, pues derogando con los demás fueros o leyes de Aragón la que exclu-
ya de los empleos de cada uno de ellos a los que no fuesen sus naturales
y mandando que en adelante los castellanos pudiesen obtenerlos, habilitó
al mismo tiempo a los de la corona de Aragón para que los obtuviesen en
Castilla. Quiso su Magestad que en ambas coronas se diesen promiscua-
mente los empleos sin distinción de naciones y con sola la atención a los
méritos. Abrió las puertas de unos y otros reynos y en efecto los castellanos
las hallaron abiertas y entraron franca/(f. 14v.)mente en Aragón a poseer
las mejores conveniencias, más para los aragoneses, catalanes y valencia-
nos han estado casi cerradas las de Castilla.

No pudo aquel gran rey, dignamente ocupado en el gobierno universal
de esta monarquía, velar sobre el cumplimiento de su voluntad, descendiendo
en los casos particulares de tantas proviciones a examinar el mérito de los
que dejaban de ser atendidos. No culpamos a los consultores, que recono-
cemos zelosos y muy timoratos. Quizá dirían que no conocían en aquellos
reynos sujetos dignos de las reales gracias. ¿Pero qué no pidieron infor-
mes, según previene las leyes, a los obispos y regentes? ¿O acaso informa-
ron estos que no hallaban eclesiásticos, ni seculares beneméritos? ¿A tal
extremo había de llegar nuestra desgracia que /(f. 15r.) se quisiese justifi-
car el perjuicio de no dar premios a los naturales de aquellos reynos con
el otro más sensible de negarles el honor de merecerlos?

Es cierto, Señor, que habiendo estado tantos años desatendidos nues-
tros paysanos, podíamos temer que afloxasen en el estudio de las ciencias,
más no ha sido así por su buena índole y por su amor a las letras. Sin el
estímulo del premio han hecho en ellas los mismos admirables progresos
que hicieron en los siglos pasados quando lograban que se remunerara su
aplicación. Las universidades de aquellos reynos se han mantenido sin la
decadencia que dicen se experimenta en las de Castilla, las exceden sin duda
en el número de estudiantes y sus cathedráticos no son inferiores en la sabi-
duría y en el cuidado de la enseñanza de sus discípulos. No vie/(f. 15v.)nen,
es verdad, como los de las universidades de Castilla a pretender a la corte,
pero, a nuestro modo de entender, los ministros, que son los ojos de los
reyes, estendiendo la vista a todos los reynos de la monarquía y registrando
sus yglesias, universidades y academias, hallaran a los que son tanto más
beneméritos quanto más modestos y retirados. Así lo persuaden las expe-
riencias recientes y adaptas al intento en los sabios y virtuosos prelados pay-
sanos nuestros que salieron de su retiro a ilustrar con su doctrina y edificar
con su exemplo las santas yglesias de Palermo, Córdoba, Lugo, Rijosles y
Lérida.

Gracias a Dios, Señor, y gracias a Vuestra Magestad por las muchas
apreciabilísimas honras que en el corto tiempo de su feliz reinado ha dis-
pensado a nuestros paysanos, a tres ha nombrado /(f. 16r.) Vuestra Ma-
gestad por sus embaxadores, a uno ha elegido virrey de la Nueva España,
a otro yntendente de ejército y provincia y las dignidades eclesiásticas que
han vacado en las yglesias de aquellos reynos las ha dado Vuestra Mages-

---

nar premis als naturals d'aquells reialmes amb l'altre més sensible de negar-los l'honor de merèixer-los?

És ben cert, Senyor, que havent estat desatesos tants anys els nostres paisans, podíem témer que afluïessin en l'estudi de les ciències, però no ha estat així gràcies al seu bon tarannà i a l'amor que tenen a les lletres. Sense l'estímul del premi han fet els mateixos admirables progressos que feren en els segles passats quan aconseguien que es remunerés llur aplicació. Les universitats d'aquells regnes s'han mantingut sense la decadència que hom diu que s'experimenta a les de Castella, les sobrepujen sens dubte en el nombre d'estudiants i llurs catedràtics no són pas inferiors en la saviesa i en la cura de l'ensenyament de llurs deixebles. No vé/(f.15v.)nen, és veritat, com els de les universitats de Castella a pretendre a la cort, però, segons el nostre parer, els ministres, que són els ulls dels reis, girant la vista a tots els reialmes de la monarquia i percaçant a les esglésies, universitats i acadèmies, hi trobarien els qui són més benemèrits justament pel fet d'ésser més modestos i refinats. Així ho demostren les experiències recents dels savis i virtuosos prelats, paisans nostres, que sortiren del seu retir a il·lustrar amb llur doctrina i edificar amb llur exemple les santes esglésies de Palerm, Còrdova, Lugo, Ríjoles i Lleida.

Gràcies a Déu, Senyor, i gràcies a Vostra Majestat per les moltes honres apreciables que en el curt temps del vostre feliç regnat heu dispensat als nostres paisans: n'heu nomenat / (f.16r.) tres com a ambaixadors, elegit un com a virrei de la Nova Espanya, un altre intendent d'exèrcit i província, i les dignitats eclesiàstiques vacants en les esglésies d'aquells reialmes les heu donat als naturals d'allà. ¡Com ha millorat la nostra sort! ¡Que segurs hem d'estar que, dilatant-se, com desitgem, la vostra preciosa vida, serem feliços!

D'altres més eloqüents lloaran la perícia militar, la constància, la fortalesa, la generositat i les altres heroïques virtuts que us fan respectable a tot l'orbe, mentre que nosaltres veurem en el vostre benaurat govern les màximes més justes i més útils al bé públic i molt conformes a la política amb què els insignes progenitors vostres governaren i feren prosperar els reialmes de la corona d'Aragó, car Vós, Majestat, manifesteu que creieu convenient que les dignitats de cada reialme es confereixin als qui en són naturals, i aquells savis monarques ho establiren per lleis municipals, que exclouïen dels càrrecs, tret dels virregnats i arquebisbats, tots els qui no fossin fills d'aquells regnes.

Aquestes lleis, Senyor, ben mirat, no perjudiquen ningú, ni es poden considerar privilegis exorbitants, perquè, ¿quin greuge es feia als castellsans en no donar-los càrrecs d'Aragó, si els aragonesos no en podien tenir a Castella? ¿Com, si s'observa la igualtat més perfecta, es pot faltar a la justícia distributiva? I, ¿com es pot atribuir a esperit de discòrdia o mala voluntat dels aragonesos envers els castellsans unes lleis que obligaven els mateixos naturals/(f.17r.)ls dels reialmes d'aquella corona que s'estimaven íntimament i s'auxiliaven mútuament? Ni els catalans podien tenir càrrecs a Aragó, ni

---

tad a sus naturales. ¡Quándo se ha mejorado nuestra suerte! ¡Quánta seguridad debemos tener de que dilatándose como deseamos la preciosa vida de Vuestra Magestad hemos de ser felices!

Alaben otros más eloquentes la pericia militar, la constancia, la fortaleza, la generosidad y las demás heroicas virtudes que hacen a Vuestra Magestad respetable a todo el orbe, mientras que nosotros veneramos en su dichoso gobierno las máximas más justas y más útiles al bien público y muy conformes a la política con que los ynsignes progenitores de Vuestra Magestad gobernaron y prosperaron los reynos de la corona de Aragón, pues Vuestra Magestad / (f. 16v.) manifiesta tener por combeniente que las dignidades de cada reyno se confieran a sus naturales y aquellos sabios monarchas lo establecieron por leyes municipales, que excluyan de los empleos, menos de los virreynatos y arzobispados, a todos los que no fuesen naturales de aquellos reynos.

Estas leyes, Señor, si bien se mira, a nadie perjudican, ni pueden considerarse privilegios exorvizantes, porque ¿qué agravio se hacía a los castellanos en no darles empleos en Aragón, privándose los aragoneses de tenerlos en Castilla? ¿Cómo, observándose la más perfecta igualdad, puede faltarse a la justicia distributiva? Y, ¿cómo pueden atribuirse a espíritu de discordia o mala voluntad de los aragoneses a los castellanos unas leyes que comprendían a los mismos natura/ (f. 17r.) les de los reynos de aquella corona, que íntimamente se amaban y mutuamente se socorrían? Ni los catalanes podían tener empleos en Aragón, ni los aragoneses en Cathaluña, ni unos, ni otros en Valencia. Y aquí vuelve a ofrecerse la reflexión que antes hicimos, de que habiendo los aragoneses y cathalanes conquistado y poblado el reyno de Valencia, quedaron excluidos de sus empleos; y es, que aquellos grandes reyes y sus sabios consejeros, conociendo que según el derecho natural los padres de familia deben gobernar sus casas y los ciudadanos sus ciudades, entendieron que era consecuencia de este derecho muy justo y muy provechoso que a cada reyno le gobernarán sus propios naturales, subordinados a la suprema voluntad de sus soberanos.

Permítanos, Señor, Vuestra Magestad que exponamos al/ (f. 17v.) gu- nas de las muchas razones que tuvieron sus augustos progenitores para juzgar ser útil al bien de los particulares, al común del estado y al real servicio que en cada reyno obtengan los empleos sus naturales. Lo primero, porque los de una provincia tienen el genio muy diferente de los de la otra y, aunque cada uno piensa que el suyo es el mejor, no puede negarse que conviene mucho que congenien los que mandan y obedecen, siendo insufrible para los de un genio blando obedecer a los que le tienen duro.

Lo segundo, porque con esto se evitan seguramente la desigualdad en la distribución de los premios, la envidia y las quejas, que de otro modo son inevitables. No hubo la menor discordia entre aragoneses, cathalanes, valencia/ (f. 19r.) nos y mallorquines, ni tuvieron envidia a los castellanos todo el tiempo que en cada uno de aquellos reynos obtuvieron los empleos sus naturales. Ningún reyno era más dichoso que otro, ninguno era supe-

---

els aragonesos a Catalunya, i ni els uns ni els altres a València. I aquí torna a sorgir la reflexió que fèiem abans, que tot i haver conquerit i poblat, els aragonesos i catalans, el regne de València, quedaren exclosos dels càrrecs que s'hi crearen; i és que aquells grans reis i llurs savis consellers, sabent que segons el dret natural els pares de família han de governar llurs cases i els ciutadans llurs ciutats, entengueren que era conseqüència d'aquest dret molt just i molt profitós que cada regne fos governat pels seus propis naturals, subordinats a la suprema voluntat de llurs sobirans.

Permeteu-nos, Senyor, que exposem al/(f.17v.)gunes de les moltes raons que tingueren els nostres augustos progenitors per creure que seria útil al bé dels particulars, al comú de l'estat i al servei reial que en cada reialme obtinguin els càrrecs els naturals d'allà. És útil aquest establiment per al bé dels particulars. En primer lloc, perquè els d'una província tenen el caràcter molt diferent dels d'una altra i, encara que cadascú pensi que el seu és el millor, no es pot pas negar que convé molt que s'avinguin els qui manen i els qui obeeixen, puix que és insuportable per als de caràcter tou obeir algú de caràcter dur.

En segon lloc, perquè així segurament s'evita la desigualtat en la distribució dels premis, l'enveja i les queixes, que altrament són inevitables. No hi hagué la més petita discòrdia entre aragonesos, catalans, valencians/(f.19r.)ns i mallorquins, ni tingueren enveja als castellans mentre en cadascun d'aquells reialmes obtingueren els càrrecs llurs naturals. Cap reialme no era més benaurat que l'altre, cap no era superior als altres, els naturals de l'un no manaven els de l'altre, només el rei els manava a tots, i tots l'obeïen amb gust singular i amb una fidelitat constant i submissa. Tothom estava molt content i satisfet amb l'honor i el profit que tenien en la seva pàtria o amb l'esperança de merèixer-los i aconseguir-los, però no podem dir el mateix després d'haver estat privats de l'honor i de l'esperança.

No es pot negar que els naturals de la corona d'Aragó en general no s'ajuden, ni cerquen honors ni conveniències fora de llur pàtria. N'hi ha molts que surten d'aquells regnes, van a Castella, /(f.18v,) però no pas a servir amb comoditat a les cases, ni per arribar a manar, sinó a guanyar el menjar treballant als camps o a les fàbriques i procurant ésser útils pertot arreu. I aquest desig de situar-se a llur pàtria, sense aspirar a manar a la d'altri, ve de tan antic que, de costum, ha esdevingut caràcter o natura. Així ho demostren les lleis mateixes, que reservaven els càrrecs de cada reialme per als seus naturals, establertes amb satisfacció universal de tothom, i ho comproven les històries. Els aragonesos, catalans, valencians i mallorquins conqueriren, com s'ha dit, Sardenya, Sicília i Nàpols, i llevat d'uns quants que quedaren heretats i es connaturalitzaren en aquells reialmes, els altres se'n tornaren a Espanya, i deixaren el govern d'allà a llurs naturals. D'aquesta moderació prové, sens dubte, /(f.19r) que als reialmes d'Itàlia ni hi hagué aldarulls, ni avalots, mentre estigueren subjectes als senyors reis d'Aragó; i aquesta també és la causa per la qual els reialmes d'aquella corona són més cultivats i poblats que els de Castella, els naturals dels quals els aban-

---

rior a los demás, los naturales de uno no mandaban a los del otro, sólo el rey mandaba a todos, y todos le obedecían con singular gusto y con la más rendida constante fidelidad. Todos estaban muy contentos y satisfechos con el honor y provecho que tenían empleados en su propia patria o con la esperanza de merecerlo y conseguirlo, más no podremos decir otro tanto después que se han visto privados del honor y de la esperanza.

No puede negarse que los naturales de la corona de Aragón por lo común no se ayudan, ni apetecen honras y conveniencias fuera de su patria; salen muchos de aquellos reynos, vienen a Castilla, /(f. 18v.) más no a servir con comodidad en las casas, ni con el fin de llegar a mandar en ella, sino a ganar la comidad trabajando en los campos o en las fábricas y procurando ser útiles en todas partes. Y este deseo de acomodarse en su propia patria, sin aspirar al mando en la agena, viene de tan antiguo que de costumbre ha pasado a ser genio o naturaleza. Assí lo demuestran las mismas leyes, que afixaban los empleos de cada reyno a sus naturales, establecidas como universal satisfacción de todos, y lo comprueban las historias. Conquistaron los aragoneses, cathalanes, valencianos y mallorquines, como se dixo, a Cerdeña, Sicilia y Nápoles y a excepción de algunos pocos que quedaron heredados y se connaturalizaron en aquellos reynos, los demás se volvieron a España, dexando el gobierno de ellos a sus naturales. De esta moderación proviene, sin duda, /(f. 19r.) que en los reynos de Ytalia no hubo turbaciones, ni alborotos mientras que estuvieron sugetos de los señores reyes de Aragón; y ésta también es la causa porque los reynos de aquella corona estan muy cultivados y poblados que los de Castilla, cuyos naturales los abandonaron por ir a otras provincias. Atendida pues la diferencia de genios, aparece muy útil, y aún necesario, que los empleos de cada reyno se confieran a sus naturales, para que así seguramente se distribuyan con equidad entre los beneméritos.

Esta suave providencia no es menos útil al bien común de aquellos reynos, que al bien de sus particulares. Porque, a más de que la experiencia de tantos siglos lo demuestra, es evidente que así como el menos advertido sabe más en su casa que el más cuerdo en la agena, assí los que nacen y se crían en una provincia conocen /(f. 19v.) mejor que otros lo que conviene a su mayor bien. Y qualquiera que esté enterado de los pasos con que aquellos naturales ascendían a los primeros empleos ha de confesar que eran los más propios, para que estuviesen bien instruidos en los negocios que manejaban..

No salían inmediatamente de las universidades, ni de los colegios al ministerio. Después de haver estudiado la jurisprudencia especulativa, y exercitándose algunos años en la práctica, unos empezaban a servir los empleos de asesores del governador, de los justicias civil y criminal y del bayle de las ciudades capitales, y otros iban a serlo de los gobernadores que residían en las ciudades y villas cabezas de partido. A los que mejor desempeñaban su obligación elegía Su Magestad ministros togados de las audiencias en que también había algunos cavalleros de /(f. 20r.) capa y espada, que enten-

---

donaren per anar-se'n a altres províncies. Atesa, doncs, la diferència de tarannà, sembla molt útil, i àdhuc necessari, que els càrrecs de cada reialme es confereixin als seus naturals, perquè així segurament es distribuiran amb equitat entre els benemèrits.

Aquesta suau providència és tan útil al bé comú d'aquells reialmes com al bé de llurs particulars, perquè, a part que l'experiència de tants segles ho demostra, és evident que així com el menys espavilat sap més a casa seva que el més savi a casa dels altres, també els qui neixen i es crien en una província coneixen / (f. 19v.) millor que els altres el que és més convenient per a aquella. I qualsevol que estigui assabentat de les passes amb què aquells naturals ascendien als primers càrrecs ha de confessar que eren els més adequats, perquè estiguessin ben instruïts en els afers que portaven.

No sortien immediatament de les universitats, ni dels col·legis al ministeri. Després d'haver estudiat la jurisprudència especulativa, i d'haver-se exercitat uns quants anys en la pràctica, els uns començaven a servir en càrrecs d'assessors del governador, dels justícies civil i criminal i del batlle de les ciutats capitals, i altres passaven a ésser-ho dels governadors que residien a les ciutats i viles caps de partit. Els qui exercien millor llur obligació, Sa Majestat els elegia ministres togats de les audiències en què també hi havia alguns cavallers de / (f. 20r.) capa i espasa, que entenien en els assumptes polítics. D'aquelles audiències per nomenament reial, els més benemèrits anaven al Consell Suprem d'Aragó establert en aquesta cort i compost per un president, un vice-canceller, un protonotari, un tresorer, un fiscal, sis ministres togats, dos d'Aragó, dos de Catalunya i dos de València, de tres de capa i espasa i de quatre secretaris procedents de les audiències.

Com que era tan regular aquesta carrera per aconseguir els càrrecs més honrosos, hi havia molts joves nobles i rics que es dedicaven a estudiar la jurisprudència pràctica i a exercir d'advocats amb gran utilitat del públic, a qui convé molt que ho siguin homes d'honor i conveniències. Però ara n'hi ha molt pocs d'aquesta classe que s'apliquin a l'advocacia, / (f. 20v.) car ha transcendit a aquells reialmes el pensament vulgar, l'exercici d'advocats es considera exercici de pobres, es mira amb menys estimació que abans, no es considera cap carrera i realment no ho és, de manera que només poden tenir els advocats i els catedràtics d'aquelles universitats l'esperança d'aconseguir una plaça nacional, i molt remota, ja perquè alguns han estat preferits als més ancians, o bé perquè triguen molt de temps a vacar, de manera que es fan vells els qui les obtingueren i moren degans sense ascendir, com ha succeït en els nostres dies a uns homes veritablement distingits per llur noblesa, integritat i saviesa.

No es pot dubtar, Senyor, que és molt convenient per a la recta administració de justícia i el bon govern dels reialmes, que els ministres a / (f. 21r.) bans de ser-ho tinguin un coneixement pràctic dels assumptes. Sense aquest, per molt que sàpiguen el dret dels romans que s'estudia a les universitats, al principi cometran molts errors i la circumstància d'ésser naturals del país fa més falta als reialmes de la corona d'Aragó, atès que s'hi

---

dían en los negocios políticos. De aquellas audiencias por real nombramiento venían los más beneméritos al Consejo Supremo de Aragón establecido en esta corte y compuesto de un presidente, de un vicechanciller, de un prothonotario, de un thesorero, de un fiscal, de seis ministros togados, dos de Aragón, dos de Cathaluña y dos de Valencia, de tres de capa y espada y de cuatro secretarios que lo habían sido en las audiencias.

Siendo tan regular esta carrera para conseguir los empleos mas honrosos, eran muchos los jóvenes nobles y ricos que se dedicaban al estudio de la jurisprudencia práctica y al ejercicio de abogados con gran utilidad del público que se interesa mucho en lo que sean hombres de honor y conveniencias. Pero ahora son muy raros los de esta clase que se aplican a la aboga/(f. 20v.)cía, habiendo transcendido a aquellos reynos el vulgar modo de pensar el ejercicio de abogado se reputa ejercicio de pobres, se mira con menos estimación que antes, no se considera carrera y realmente no lo es, pudiendo solamente tener los abogados y los cathedráticos de aquellas universidades las esperanzas de conseguir una plaza nacional, y muy remotas ya porque algunos han sido preferidos a los más ancianos, ya porque tardan mucho tiempo a vacar, envejeciendo los que las obtuvieron y muriendo decanos sin ascender, como ha sucedido en nuestros dias a unos hombres verdaderamente distinguidos por su nobleza, integridad y sabiduría.

No puede dudarse, Señor, que conviene mucho a la recta administración de justicia y al buen gobierno de los reynos, que los ministros an/(f. 21r.)tes de serlo tengan una ciencia práctica de los negocios. Sin ella, por más que sepan el derecho de los romanos qe se estudia en las universidades, al principio no pueden dexar de cometer muchos yerros y la circunstancia de naturales es más precisa en los reynos de la corona de Aragón, debiendo juzgarse sus causas por leyes particulares, desconocidas aún de los castellanos más prácticos en las suyas. En los de Cathaluña, Valencia y Mallorca los procesos y las escrituras de los siglos pasado sestán en su lengua vulgar, que al cabo de tiempo entienden medianamente los castellanos, pero jamás todas sus palabras, y menos la energía de muchas, de cuya inteligencia depende la justa decisión de los pleytos.

Los ministros de aquellas quatro audiencias y del Supremo Consejo de Aragón, a más de que /(f. 21v.) entendían perfectamente su lengua nativa habiendo ascendido por los passos que hemos dicho, podían tener toda la práctica instrucción que se requería para la pronta y acertada expedición de los negocios de justicia y gobierno. Estavan asimismo encargados los ministros de aquel Consejo de las consultas de las dignidades ecclesiásticas y de los empleos seculares del Real Patronato y como tenían un cabal conocimiento del mérito de sus patricios podían proponer a los más dignos.

Se unió el Consejo de Aragón al de Castilla, que parece debiera ya llamarse de España, así como después que se unieron en los señores Don Fernando y Doña Ysabel ambas coronas se llamaron, y se llaman, reyes de España. Los ministros del de Aragón pasaron al de Castilla añadiéndose a éste un fiscal; en lugar del protho/(f. 22r.)notario y de los quatro secreta-

---

han de jutjar les causes per lleis particulars, desconegudes fins i tot pels castellans que coneixen millor les seves. A Catalunya, València i Mallorca els processos i les escriptures dels segles passats són en la seva llengua vulgar, que al cap del temps mig entenen els castellans, però mai totes les paraules, i menys l'energia de moltes, de la comprensió de les quals depèn la justa decisió dels plets.

Els ministres d'aquelles quatre audiències i del Consell Suprem d'Aragó, a més/(f. 21v.) d'entendre perfectament llur llengua nadiua havien ascendit per les passes que hem dit i podien tenir tota la instrucció pràctica que calia per a una expedició ràpida i encertada dels afers de justícia i govern. Així mateix, els ministres d'aquell Consell estaven encarregats de les consultes de les dignitats eclesiàstiques i dels càrrecs seculars del Reial Patronat i com que coneixien bé el mèrit de llurs patricis podien proposar els més dignes.

El Consell d'Aragó s'uní al de Castella, que sembla que s'hauria d'anomenar d'Espanya, de la mateixa manera que després d'unir-se ambdues corones en els senyors Ferran i Isabel s'anomenaren, i s'anomenen, reis d'Espanya. Els ministres del d'Aragó passaren al de Castella i s'hi afegí un fiscal; en lloc del protonotari i dels quatre secretaris se'n nomenà un de Cambra i un escrivà. Els assumptes del Patronat d'aquella corona s'encarregaren a la Cambra i els de la Hisenda Reial al seu Consell, en els quals també entenia abans el d'Aragó.

Els ministres que aconsellaren que se suprimís el Consell d'Aragó o s'unís al de Castella treballaren amb principis altres que aquells que, fa dos segles, motivaren que s'establís un nou Consell d'Itàlia que entengués en els afers dels seus reialmes, que abans es tractaven en el Suprem d'Aragó; i és de remarcar que tot i estar unides aquelles províncies des que es conqueriren, a la corona d'Aragó, no solament els del seu consell no s'oposaren a la divisió, sinó que la promogueren perquè creien que seria molt útil que els mateixos italians governessin els seus reialmes. I encara és més digne d'esment que després d'haver-se estatuit que /(f. 22v.) intervinguessin alguns ministres espanyols en el nou Consell d'Itàlia i tot i tenir els naturals de la corona d'Aragó un dret ben notori per ser preferits, ni ho pretengueren, ni s'ho imaginaren, i cediren de bon grat aquell honor i profit als castellans, perquè es vegi clarament que ni aleshores ni ara no desitjaren manar fora de casa seva.

Però, com que apartant-se d'aquell antic exemple, el Consell d'Aragó s'uní al de Castella, seria molt convenient, per les raons esmentades, que hi hagués els sis ministres togats que hi havia al d'Aragó, naturals de la seva corona, perquè ben instruïts entenguin en els assumptes de justícia i govern pertanyents a aquells reialmes: que n'hi hagi dos a la Cambra per a les provisions i assumptes del Patronat; que n'hi hagi alguns de togats /(f. 23r.) així com de capa i espasa en el d'Hisenda i que, després d'haver servit a les secretaries i escrivanies d'aquelles audiències, passin a ésser secretaris de la Cambra i escrivans del Consell. Però si al Consell Reial no hi ha més

---

rios se nombró uno de Cámara y un escrivano. Los negocios del Patronato de aquella corona se encargaron a la Cámara y los de la Hacienda Real y su Consejo, en los cuales también entendía antes el de Aragón.

Los ministros que aconsejaron se suprimiera o uniera al de Castilla el Consejo de Aragón discurrieron sobre otros principios que aquellos que, dos siglos ha, fueron de dictamen que se estableciera un nuevo Consejo de Ytalia que entendiera en los negocios de sus reynos que antes se trataban en el Supremo de Aragón; y es de reparar, que estando aquellas provincias desde el tiempo de su conquista unidas a la corona de Aragón, no sólo los de su consejo no se opusieron a su divicción, sino que la promovieron contemplando ser mui útil que los mismos ytalianos gobernarán sus reynos. Pues aún es más digno de reparo que aviéndose dispuesto que /(f. 22v.) en el nuevo Consejo de Ytalia intervinieran algunos ministros españoles, y teniendo los naturales de la corona de Aragón notorio derecho para ser preferidos, ni lo pretendieron, ni lo imaginaron, cediendo gustosos aquel honor y provecho a los castellanos, para que claramente se vea que no apetecieron entonces, como si haora, mandar fuera de su casa.

Pero, como quiera que apartándose de aquel antiguo exemplar se uniese el Consejo de Aragón al de Castilla, se reconoce por las razones insinuadas ser mui conveniente que haya en él los seis ministros togados que había en el de Aragón, naturales de su corona, para que bien instruidos entiendan en los negocios de justicia y gobierno pertenecientes a aquellos reynos: que haya dos en la Cámara para las proviciones y asuntos de Patronato; que haya algunos así togados, /(f. 23r.) como de capa y espada en el de Hacienda y que, después de haver servido las secretarías y escrivanías de aquellas audiencias, vengan a ser secretarios de la Cámara y escrivanos del Consejo. Más, si en el Consejo Real no ay más de un ministro natural de la corona de Aragón, ninguno en la Cámara y ninguno en el de Hacienda; si ni el escrivano del Consejo, ni el secretario de la Cámara ni sus ocho oficiales, acepción de dos recién elegidos, son naturales de aquellos reynos, ¡cómo pueden haora despacharse los negocios con la facilidad que antes!

Muy versado estaba en el manejo de las dependencias aquel que en el año 1728, del real orden, trabajó un papel mui curioso para el arreglo de los archivos y aunque persuadido de que los castellanos deven mandar todos los reynos de la monar/(f. 23v.)chía española, no aprueba el que estuviesen excluidos del gobierno de los que aquella corona. Con toda su injeñidad y su mucha experiencia le hicieron confesar que, así por el práctico conocimiento que tenían los ministros y subalternos del Consejo de Aragón, como por el buen método con que se dirijían los negocios, eran moralmente seguros los aciertos; que los (pa)papeles pertenecientes a su instituto estaban en mejor orden y custodia que los de los demás tribunales de Castilla, por el cuidado grande que se tenia de remitir los de las dependencias evaquadas a los archivos de Valencia, Barcelona y Zaragoza, a cuyas audiencias pedía el Consejo las noticias de que necesitava. Añade que suprimido el Consejo de Aragón, los papeles de las quatro secretarías se en-

---

d'un ministre natural de la corona d'Aragó, cap a la Cambra i cap al d'Hisenda; si ni l'escrivà del Consell, ni el secretari de la Cambra ni els seus vuit oficials, llevat de dos acabats d'elegir, no són naturals d'aquells reialmes, ¡com es pot negar el perjudici dels particulars i del comú! ¡com es poden despatxar ara els afers amb la mateixa facilitat d'abans!

Estava molt versat en el maneig de les dependències aquell qui l'any 1728, per ordre reial, féu un escrit molt curiós per a l'ordenació dels arxius i, encara que estava persuadit que els castellans han de manar tots els reialmes de la monar/(f. 23v.)quia espanyola, no aprova que estiguessin exclosos del govern dels d'aquella corona. Amb tota la ingenuïtat i la seva molta experiència hagué de confessar que, tant pel coneixement pràctic que tenien els ministres i subalterns del Consell d'Aragó, com pel bon mètode amb què es dirigien els afers, eren moralment segurs els encerts; que els (pa) papers pertanyents al seu institut estaven més ben ordenats i custodiats que no pas els dels altres tribunals de Castella, per la gran cura que es tenia de trametre els de les dependències evacuades als arxius de València, Barcelona i Saragossa, a les audiències de les quals el Consell demanava les notícies que necessitava. Hi afegeix que, suprimint el Consell d'Aragó, els papers de les quatre secretaries es lliuraren a un escrivà de Cambra i que, l'any 1718, els /(f. 24r.) de la protonotaria s'enviaren a Simancas en cinquanta caixes, i que aquesta separació dels documents antics pot causar inconvenients en el futur, si no es dóna una providència per evitar-ho. I arriba a dir que avui la manca d'aquests preciosos i indispensables requisits per a l'encert no pot ésser suplida per tota la capacitat humana, ni el zel ardent dels ministres que porten els afers.

A ningú, doncs, Senyor, li pot saber greu que nosaltres diguem que els resultats d'aquella mudança han estat perjudicials per a la recta administració de justícia i el bon govern dels reialmes de la corona d'Aragó, ni poden estranyar la nostra humil representació els qui sàpiguen que els reialmes de Castella demanaren en diferents corts que es dividissin amb igualtat les places del Consell entre llurs naturals, de manera que hi ha/(f. 24v.)gués dos consellers de Castella la Vella, dos de Lleó, dos de Galícia, dos de Toledo, dos d'Extremadura i dos d'Andalusia, cosa que concediren els senyors reis de Castella, i ho consideraren tan just que, l'any 1367 a les de Toro, el senyor Enric II digué que ell volia això mateix als seus reialmes.

Pot ser que aquesta llei, com altres de molt justes i profitoses, no s'hagi observat amb tot el rigor. Tanmateix, veiem que al Consell Reial hi ha dos ministres fills de Galícia, dos d'Astúries, dos de Navarra, cinc d'Andalusia i Múrcia, catorze dels altres reialmes de Castella i només un dels quatre reialmes de la corona d'Aragó, i mort aquest, si Vós, Majestat, no ho remeieu, sembla que no n'hi haurà cap, car acabem de veure que de les tres places del Consell que no fa gaire quedaren vacants per la mort de dos aragonesos /(f. 25r.) i un català, cap no s'ha donat a naturals d'aquella corona i només un fou proposat en segon lloc.

No sembla pas que l'equitat i la política dictin que tots els reialmes d'Es-

---

tregaron a un escrivano de Cámara y que, en el año 1718, los (f. 24r.) de la prothonotaría en cinquenta cajones se enviaron a Simancas, cuia separación de los antiguos puede causar en lo futuro inconvenientes, sino se da providencia para evitarlos. Y llega a dezir que faltando oy estos preciosos e indispensables requisitos para el acierto no pueden suplirlo toda la capacidad humana, ni el ardiente celo de los ministros que manejan los negocios.

Nadie pues, Señor, puede tener a mal que nosotros digamos haver sido las resultas de aquella mudanza perjudiciales a la recta administración de justicia y al buen gobierno de los reynos de la corona de Aragón, ni pueden extrañar nuestra humilde representación los que sepan que los reynos de Castilla pidieron en diferentes cortes que se dividieran con igualdad las plazas del Consejo entre sus naturales, de modo que hu/(f. 24v.)viera dos consejeros de Castilla la Vieja, dos de León, dos de Galicia, dos de Toledo, dos de Extremadura y dos de Andalucía, lo que concedieron los señores reyes de Castilla, juzgando ser tan justo que, en el año 1367 en las de Toro, el señor Enrique Segundo dixo que esto mismo quería demandar a sus reynos.

Puede ser que esta ley, como otras mui justas y provechosas, no se haia observado con todo rigor. Sin embargo, vemos que en el Consejo Real ay dos ministros hijos de Galicia, dos de Asturias, dos de Navarra, cinco de Andalucía y Murcia, catorce de los otros reynos de Castilla y uno sólo de los quatro reynos de la corona de Aragón, y muerto éste, como Vuestra Magestad no lo remedie, según las señas no habrá ninguno, pues acabamos de ver que de las tres plazas del Consejo que poco ha vacaron por muerte de dos aragoneses /(f. 25r.) y un cathalán, ninguna sea dado a naturales de aquella corona y uno sólo fue consultado en segundo lugar.

No parece que la equidad y política dicten que todos los reynos de España tengan hijos suos en el Consejo, menos los de la Corona de Aragón, que son una tercera parte de ella. El Consejo de Aragón no se unió al de Castilla para que, perdiendo el nombre, sus naturales perdieran el derecho a sus plazas. Haviéndose incorporado los ministros de aquel en éste, parece que devían proseguir en igual número y que havían de ser naturales de los reynos de la corona de Aragón el fiscal, el escrivano y el secretario de la Cámara que se añadieron al Consejo de Castilla después que se le unió el de Aragón. A nuestro parecer combendría mucho que juzgasen los pleitos que vienen al Consejo en segunda suplicación o causa /(f. 25v;) videndi unos ministros que estuviessen desde sus primeros años versados en las leyes municipales de aquellos reynos, según las quales deven sentenciarse y se sentenciaron en sus audiencias. Gran consuelo, Señor, tendrían aquellos fieles vassallos de Vuestra Magestad pudiendo representarle por medio de sus pay-sanos las aflixiones que padecen. Y en el caso de venir a la corte serían recibidos con el mayor agrado y con la mayor brevedad despachados. Vemos que los hijos de otros reynos empleados en esta corte son, como deben ser, los protectores de su patria. ¡Sólo(s) los de la corona de Aragón han de quedar desamparados, han de tratarse como extrangeros!

Parecerá de poca monta el perjuicio que causan los corregidores y al-

---

panya tinguin fills seus al Consell, tret dels de la corona d'Aragó, que són una tercera part d'ella. El Consell d'Aragó no s'uní pas al de Castella perquè, perdut el nom, els seus naturals perdessin el dret a les seves places. Havent estat incorporats els ministres d'aquell en aquest, sembla que havien de prosseguir en el mateix nombre i que havien d'ésser naturals dels reialmes de la corona d'Aragó el fiscal, l'escrivà i el secretari de la Cambra que s'afegiren al Consell de Castella després de la unió amb el d'Aragó. Segons el nostre parer convindria molt que jutgessin els plets que arriben al Consell en segona súplica o *causa* / (f. 25v.) *vivendi* uns ministres que estiguessin des dels primers anys versats en les lleis municipals d'aquells reialmes, segons els quals s'han de sentenciar i se sentenciaren en llurs audiències. Gran consol, Senyor, tindrien aquells fidels vassalls de Vostra Majestat si poguessin presentar-vos per mitjà de llurs paisans les afliccions que pateixen. I en el cas de venir a la cort hi serien rebuts amb la més gran gentilesa i amb tota brevetat despatxats. Veiem que els fills d'altres reialmes ocupats, en aquesta cort són, com han d'ésser, els protectors de llur pàtria. ¡Només (s) els de la corona d'Aragó han de quedar desemparats, s'han de tractar com uns estrangers!

Pot semblar de poca importància el perjudici que causen els corregidors i alcaldes majors que van a aquells regnes i realment no és així, perquè / (f. 26r.) un alcalde major ignorant o cobdiciós és capaç d'arruinar un poble i, en general, cerquen aquests càrrecs els mateixos que, segons que diguérem, van a les residències i no es poden mantenir amb l'exercici d'advocats i a causa de llur gran pobresa van tota la vida de poble en poble per guanyar el menjar i donar-ne a llur família. ¡Com eren de diferents les circumstàncies dels assessors en l'antic govern! Fàcilment s'aconseguiria donant les vares o assessories als naturals amb l'esperança d'ascendir a les togues.

Si aquestes raons, Senyor, poden provar que és convenient que els càrrecs seculars en aquells reialmes, i a tots, es donin a llurs naturals, són més eficaces i d'un ordre superior les que persuadeixen que els bisbats i els beneficis de les esglésies s'han de conferir a llurs pro / (f. 26v.) pis clergues, no pas amb vista al seu bé particular i temporal, sinó al bé comú i espiritual dels cristians vassalls de vostra Majestat. Perquè totes les dignitats eclesiàstiques si es mira ben mirat són càrregues, no conveniències. Els qui les tenen, mers administradors de les rendes que perceben, han de distribuir-les entre els pobres de llurs esglésies, i acontentar-se amb el més imprescindible per menjar i vestir modestament, i encara això ho han de guanyar treballant en el conreu de la vinya del senyor i en benefici espiritual d'aquells mateixos que treballen corporalment per alimentar-los. Han d'instruir-los amb llur doctrina i edificar-los amb llur exemple. Els bisbes i els altres clergues, que són com han d'ésser, bé prou saben que mai no són gaire rics, car distribueixen o restitueixen / (f. 27r.) als necessitats allò que han rebut amb aquesta obligació.

---

caldes mayores que van a aquellos reynos y realmente no lo es porque /(f. 26r.) un alcalde mayor ignorante o codicioso es capaz de arruinar un pueblo y, por lo común, pretenden estos empleos aquellos mismos que, según diximos, van a las residencias y no pueden mantenerse con el ejercicio de abogados y por su gran pobreza van toda su vida de pueblo en pueblo para ganar la comida y darla a su familia. ¡Quán otras eran las circunstancias de los asesores en el antiguo gobierno! Fácilmente se conseguiría dando las varas o asesorías a los naturales con la esperanza de ascender a las togas.

Si estas razones, Señor, prueban ser conveniente que los empleos seculares en aquellos reynos, y en todos, se den a sus naturales, son más eficaces y de superior orden las que persuaden que los obispados y beneficios de las yglesias deben conferirse a sus pro/(f. 26v.)pios clérigos, no con la mira a su bien particular y temporal, sino al bien común y espiritual de los christianos vassallos de Vuestra Magestad. Porque todas las dignidades eclesiásticas miradas a buenas luz son cargas, no conveniencias. Los que las tienen, meros administradores de las rentas que perciben, deben distribuir las entre los pobres de sus yglesias, contentándose con lo preciso para comer y vestir modestamente, y aún esto deben ganarlo trabajando en el cultivo de la viña del señor y en beneficio espiritual de aquellos mismos que trabajan corporalmente para alimentarlos. Deben instruirlos con su doctrina y edificarlos con su exemplo. Los obispos y demás clérigos, que son como deben ser, bien conoce Vuestra Magestad que jamás son demasiado ricos, pues distribuyen o restituyen /(f. 27r.) a los necesitados lo que recibieron con esta obligación.

Estamos muy lexos de pensar que no ay en cada provincia algunos que, llamados de Dios al estado eclesiástico, cumplirán con sus obligaciones en qualquiera parte a que vayan, ni juzgamos que la patria da a sus hijos las virtudes que se requieren para ser en ella buenos clérigos. Pero no puede negarse, que aún quando estos, faltando a su obligación, dexan de socorrer a los pobres por enriquecer a sus parientes, en fin se queda en el pueblo el fruto que sacaron de sus vecinos. Fuera de que el ministerio eclesiástico es un ministerio de amor y siendo natural el que mutuamente se amen los patricios, ciertamente en iguales circunstancias los clérigos del pays tienen mejor disposición que los extranos para amar, instruir y socorrer a sus pay-sa/(f. 27v.)sanos y para ser amados. Son muchos, doctísimos y castellanos los authores que han escrito diferentes libros para probar sería mui conveniente que todos los beneficios fuesen patrimoniales, esto es, que se confieran a los hijos del lugar, según se practica en los obispados de Burgos, Palencia y Calahorra. Esto mismo se propuso en el sagrado Consilio de Trento, con universal aceptación de aquellos santísimos padres del señor rey Don Alfonso el Sabio, conformándose con lo dispuesto por los emperadores Arcadio y Honorio, estableció en una ley de sus Partidas que los beneficios se presentasen a los hijos yglesia si los huviere hábiles y, en su defecto, a los que sean del obispado. Las leyes canónicas que ordenan se den hasta los obispados a los clérigos de la diócesi o de la provincia por

---

No és pas que pensem, ni de bon tros, que no n'hi ha en cada província que, cridats per Déu a l'estat eclesiàstic, compliran llurs obligacions onsevulla que vagin, ni jutgem que la pàtria dona als seus fills les virtuts que es requereixen per ser-hi bons clergues. Però no es pot negar que, encara que aquests, faltant a llur obligació, deixen d'auxiliar els pobres per enriquir llurs parents, al final es queda al poble el fruit que tragueren de llurs veïns. Per bé que el Ministeri Eclesiàstic és un ministeri d'amor i és natural que s'estimin mútuament els patricis, certament que en circumstàncies iguals els clergues del país tenen més bona disposició que els forasters per estimar, instruir i auxiliar llurs paisans i per ser estimats. Són molts, doctíssims i castellans els autors que han escrit diferents llibres per provar que seria molt convenient que tots els beneficis fossin patrimonials, és a dir, que es confeïxin als d'allà, segons que es practica als bisbats de Burgos, Palència i Calahorra. Això mateix es proposà al sagrat Concili de Trent, amb acceptació universal d'aquells santíssims pares i el senyor rei Alfons el Savi, seguint el que disposaren els emperadors Arcadi i Honori, va establir en una llei de les seves Partides que els beneficis es presentessin als fills de l'església si n'hi hagués i, si no, als del bisbat. Les lleis canòniques que ordenen que fins els bisbats es donin als clergues de la diòcesi o de la província durant molts / (f. 28r.) segles, i d'uns segles veritablement d'or, tingueren tant de vigor i força que si mai els clergues a qui pertanyia l'elecció dels bisbes les infringien, els reprenien severament els Sants Pares, zeladors exactes d'aquella antiga disciplina tan lloable.

A més d'aquestes lleis generals n'hi ha una altra d'especial i més poderosa que obliga que a Catalunya, València i Mallorca siguin bisbes i clergues de llurs esglésies els nascuts o criats en aquells reialmes. Perquè, segons que hem dit, s'hi parla una llengua particular i, tot i que a les ciutats i viles principals molts entenen i parlen la castellana, els pagesos no saben parlar-hi ni l'entenen. A les Índies, els naturals de les quals, segons que es diu, no són capaços del ministeri eclesiàstic, els rectors han d'entendre i parlar la llengua de llurs feligresos. ¿I han d'ésser més menystinguts els camperols catalans i valencians que els indis, atès que en aquells reialmes fins i tot s'han donat les parròquies als qui no n'entenen la llengua? Com convindria que els bisbes, tant a les Índies com a Espanya, en no tenir el do de llengües que tingueren els Apòstols, parlessin la llengua de llurs feligresos. El mateix judici fem de tots els altres ministres de l'església, l'esperit de la qual no permet que siguin inútils al poble, amb la qual finalitat s'instituïren, com ho són els que amb la suor de la seva cara principalment mantenen els bisbes i els altres clergues i, per consegüent, els qui tenen més dret a ser instruits han d'estar privats de la instrucció? ¿Quantes vegades / (f. 29r.) la necessitat fa que una pobra dona expliqui la seva aflicció i es confessi amb el seu bisbe? ¿I ha de sofrir la vergonya i la pena de parlar-hi amb intèrpret?

Procurant pel bé de l'església, i d'acord amb les santes i justes lleis

---

espacio de muchos / (f. 28r.) siglos, y de unos siglos verdaderamente de oro, estuvieron en tal vigor y fuerza que si alguna vez los clericos a quienes pertenecía la elección de los obispos las quebrantaban los reprehendían severamente los Sumos Pontífices, zeladores exactos de aquella antigua loable disciplina.

A más de estas leyes generales ay otra especial y más poderosa que obliga a que en Cathaluña, Valencia y Mallorca sean obispos y clérigos de sus yglesias los que nacieron o se criaron en aquellos reynos. Porque, según diximos, en ello se habla una lengua particular y, aunque en las ciudades y villas principales muchos entienden y hablan la castellana, con todo, los labradores ni saben hablarla, ni la entienden. En las Yndias, cuyos naturales, según se dice, no son capaces del ministerio eclesiástico, los párrocos deben entender, y ha / (f. 28v.) blar la lengua de sus feligreses. ¿Y han de ser los labradores cathalanes y valencianos de peor condición que los yndios, haviéndose dado en aquellos reynos hasta los curatos a los que no entendían su lengua? Quanto convendría que los obispos, así en las Yndias como en España, no teniendo el don de lenguas que tuvieron los Apóstoles, hablaran la lengua de sus feligreses. El mismo juicio hacemos de todos los demás ministros de la yglesia, cuyo espíritu no permite que sean inútiles al pueblo, para cuyo fin se instituyeron, como lo son los que no pueden instruirle. Y ¿siendo los labradores los que con el sudor de su rostro principalmente mantienen a los obispos y demás clérigos y, por consiguiente, los que más derecho tienen a ser instruidos, han de estar privados de la instrucción? ¿Quántas veces / (f. 29r.) insta la necesidad de que una pobre muger explique su aflixión y se confiesse con su propio obispo? ¿y ha de sufrir el rubor y la pena de hablarle por yntérprete?

Atentos al mayor bien de la yglesia, y con arreglo a sus santas justas leyes, los Sumos Pontífices más zelosos aun de estos últimos siglos, prefirieron a los diocesanos en las provisiones de las dignidades eclesiásticas. Perteneciendo, pues, estas aora a Vuestra Magestad, que tanto venera a la religión y ama a sus pueblos, nos prometemos el consuelo que tuvieron nuestros mayores de que sean prelados y ministros de las yglesias de los reynos de la corona de Aragón, los que haviendo dado a nuestra vista públicos testimonios de su virtud y sabiduría nos edifiquen con su exemplo y nos instruyan con su doctrina.

/(f. 29v.) De propósito, Señor, hemos reservado para lo último de esta reverente representación las razones que persuaden ser útil al real servicio de Vuestra Magestad que los empleos eclesiásticos y seculares de los reynos de la corona de Aragón se den a sus naturales, porque quizá con el real servicio se armaría alguno para oponerse a nuestros descos y humildes súplicas. Lo primero que podría decir es que no conviene fiar a los naturales de aquellos reynos la defensa de las regalías de Vuestra Magestad, porque quien excluya a nuestros paysanos de las togas y singularmente de las fiscalías de aquellas audiencias con el motivo de que los hombres generalmente hablando no defienden bien en su propia patria los reales derechos, por con-

---

d'aquesta, els Sants Pares més zelosos d'aquests últims segles preferiran els diocesans en les provisions de les dignitats eclesiàstiques.

Com que ara aquests us pertanyen a vós, Majestat, que venereu tant la religió i estimeu els vostres pobles, ens prometem el consol que tingueren els vostres avantpassats, que siguin prelats i ministres de les esglésies dels reialmes de la corona d'Aragó, els qui després d'haver-nos donat testimoniatge públic de llur virtut i saviesa ens edifiquin amb llur exemple i ens instrueixin amb llur doctrina.

/(f. 29v.) Expressament, Senyor, hem reservat per al final d'aquesta reverent representació les raons que abonen que és útil al servei reial de Vostra Majestat que els càrrecs eclesiàstics i seculars als reialmes de la corona d'Aragó es donin a llurs naturals, perquè potser algú se serviria del servei reial per oposar-se als nostres desigs i humils súpriques. La primera cosa que podria dir és que no convé confiar als naturals d'aquells reialmes la defensa de les regalies de Vostra Majestat, perquè qui exclogui els nostres paisans de les togues i singularment de les fiscalies d'aquelles audiències amb el motiu que els homes, generalment parlant, no defensen bé a la seva pàtria els drets reials, consegüentment haurà de confessar que ningú podrà tenir aquests càrrecs als tribunals /(f. 30r.) de la província en què hagi nascut.

Si és perquè els naturals d'aquells reialmes estudien llibres i principis oposats a la regalia no deu recordar, o potser ho desconeix, que els senyors reis d'Aragó i llurs consellers foren molt més zelosos de l'autoritat reial que no pas els de Castella. Enlloc d'Espanya no estigué tan limitada la immunitat i jurisdicció eclesiàstica i tan dilatada la potestat econòmica i governativa reial com en aquells reialmes. Per això, el nostre gloriós pare, poc després d'haver derogat aquells furs i lleis millorà o explicà el seu Reial Decret declarant que no s'entenguessin derogades quant a les matèries i persones eclesiàstiques, sinó que subsistissin i s'observessin com abans sense cap novetat (c f.30v.) I per això mateix volgué que en aquelles audiències hi haguessin alguns ministres nacionals ben instruïts en les lleis antigues que en tinguessin cura, en aquesta part inviolable, de mantenir-ne l'observança. Això no obstant, com que els homes, com hem dit, pensen que el govern i totes les coses del seu país són les millors, els Ministres de Vostra Majestat, no fa gaire, no trobaren pas cap inconvenient perquè els ordinaris eclesiàstics d'aquells reialmes tinguin i exerceixin la mateixa jurisdicció que a Castella.

La segona cosa que es podria dir és que per administrar bé la justícia cal una gran imparcialitat, la qual es troba més fàcilment en els forasters que no pas en els naturals. Però aquest argument, a part que no inclou els ministres eclesiàstics (f. 31r.) que són d'amor i caritat, si prova alguna cosa és que ningú ha de ser jutjat a la seva província. Ens fem càrrec que hi ha una llei reial que estatueix que ningú sigui corregidor ni alcalde d'una contrada que sigui més a prop de vuit llegües de la seva, però aquells reialmes

---

sequencia habrá de confesar que ninguno podrá tener estos empleos en los tribunales /(f. 30r.) de la provincia en que ha nacido.

Si es porque los naturales de aquellos reynos estudian libros y principios opuestos a la regalía habrá olvidado, o tal vez ignorará, que los señores reyes de Aragón y sus consejeros fueron mucho más zelosos de la real authority que los de Castilla. En ninguna parte de España estuvo tan limitada la ynmunidad y jurisdicción eclesiástica y tan dilatada la real potestad económica y governativa como en aquellos reynos. Por eso, el glorioso padre de Vuestra Magestad, poco después de haver derogado aquellos fueros y leyes, mejoró o explicó su Real Decreto, declarando que no se entendieran derogados por lo perteneciente a las materias y personas eclesiásticas, sino que subsistieran y se observaran como antes sin la menor novedad. /(f. 30v.) Y por lo mismo quiso que en aquellas audiencias hubiera algunos ministros nacionales que, bien instruidos en las leyes antiguas, cuidaran de mantener en esta parte inviolable su observancia. Esto, no obstante, como los hombres, según diximos, piensan que el gobierno y todas las cosas de su tierra son las mejores, los ministros de Vuestra Magestad no hallaron poco ha inconveniente en que los ordinarios eclesiásticos de aquellos reynos tengan y exerzan la misma jurisdicción que en Castilla.

Lo segundo que podría decirse es que para administrar bien la justicia es necesaria una gran imparcialidad, la qual se halla más facilmente en los forasteros que en los naturales. Pero este argumentos, fuera de que no comprehende a los ministerios eclesiásticos /(f. 31r.) que son de amor y caridad, si algo prueba, prueba que nadie debe ser juez en su provincia. Nos hacemos cargo de que ay una ley real que dispone que nadie sea corregidor y alcalde de un lugar que no diste ocho leguas del suyo, pero aquellos reynos tienen bastante extensión para que se puedan dar los corregimientos y alcaldías a sus naturales sin que se quebrante esta ley que frequentemente se ha dispensado. Ya la verdad, Señor, lo que importa es que los jueces sean justos, y la experiencia enseña que lo pueden ser los naturales honrados y ricos, ni puede dudarse que son más terribles los perjuicios que se siguen de que vayan a aquellos reynos a administrar la justicia unos pobres de las circunstancias que diximos.

Se discurrió que convendría la distribución recíproca de los empleos entre los españoles, /(f. 31v.) sin respecto a que huviesen nacido en esta o en la otra provincia, para conciliar y unir los ánimos de todos y asegurar más la pública quietud y el real servicio. En verdad no hubiéramos tenido motivo de sentimiento si se huvieran distribuido los premios con igualdad y del modo que el señor Felipe V creyó sería ventajoso a sus vasallos de la corona de Aragón, habilitados para los empleos de Castilla de que estaban excluidos. Pero como no ha sucedido así, como los naturales de aquellos reynos, privados de los empleos que antes tenían en ellos han sido efectivamente excluidos de los de Castilla del mismo modo que lo eran antes, no han conseguido el favor y la ventaja que se propuso el piadoso, justo

---

són prou extensos perquè se'n puguin donar els corregiments i alcaldies a llurs naturals sense que es conculqui aquesta llei que sovint s'ha dispensat. I la veritat, Senyor, el que importa és que els jutges siguin justos, i l'experiència ensenya que ho poden ser els naturals honrats i rics, i no es pot dubtar que són més terribles els perjudicis ocasionats pel fet que vagin a administrar la justícia en aquells reialmes uns pobres de les circumstàncies que hem dit.

Es pensà que seria convenient la distribució recíproca dels càrrecs entre els espanyols, (f31v.) sense tenir en compte que haguessin nascut en aquesta província o a l'altra, per conciliar i unir els ànims de tots i assegurar més la quietud pública i el servei reial. De debò que no hauríem tingut motiu de queixa si s'haguessin distribuït els premis amb igualtat i de la manera que el senyor Felip V cregué que seria avantatjós als seus vassalls de la Corona d'Aragó, habilitats per als càrrecs de Castella de què estaven exclosos.

Però com que no s'ha esdevingut així, com que els naturals d'aquells reialmes, privats dels càrrecs que abans hi tenien han estat efectivament exclosos dels de Castella de la mateixa manera que ho estaven abans, no hem aconseguit el favor i l'avantatge que es proposà el pietós i just pare de Vostra Majestat, i ens trobem en la trista necessitat de manifestar la nostra desgràcia i d'implorar la vostra clemència reial.

/(f.32r.) Perquè no siguin ateses les nostres humils súpliques potser algú dirà que són contràries a la suprema llibertat absoluta que us competeix en les eleccions de càrrecs, sense considerar que no perd la llibertat d'entrar i sortir d'una cambra qui tanca la porta i se'n queda la clau per obrir-la quan i com vulgui. La justa i sobirana voluntat de Vostra Majestat és l'única clau que obre la porta dels premis als dignes i la tanca als qui no ho són; és la llei que admet a aquells i exclou a aquests. Essent vassalls vostres i essent dignes tenen la porta oberta i Vós lliurement i justa hi introduïu els més dignes. Si Vós arribeu a comprendre que els naturals de la Corona d'Aragó veritablement dignes poden, en llurs càrrecs, servir amb més utilitat que altres l'església i l'estat i manifesteu /(f. 32 v.) que teniu la voluntat que siguin atesos ¿per on es priva de la llibertat en les eleccions? No sembla, pas Senyor, que defensarien vostra suprema llibertat els qui excloguessin dels càrrecs els naturals de la corona d'Aragó, ni hi ha cap culpa que us demanem humilment el mateix que trobant-se en les mateixes circumstàncies, demanarien els naturals de la corona de Castella. Si es donava el cas que els de la d'Aragó tinguessin tots els càrrecs de llurs quatre reialmes i la majoria dels de Castella, ¿no clamarien justícia, i amb raó, els castellans? Doncs, ¿per què no n'hem de demanar nosaltres a Vostra Majestat, que tant l'estimeu, i suplicar-vos submisament que vulgueu establir una providència fixa que assegurí una distribució justa i igual dels premis entre els vassalls benemèrits de tots els regnes? Senyor, nos(f. 33r.)altres no tan sols subjectem la nostra voluntat a la sobirania de Vostra Majestat, sinó també

---

padre de Vuestra Magestad, y nos hallamos en la triste necesidad de manifestar nuestra desgracia implorando vuestra real clemencia.

/(f. 32r.) Para que se desatiendan nuestras humildes súplicas tal vez dirá alguno que son contrarias a la suprema absoluta libertad que compete a Vuestra Magestad en las elecciones de los empleos, sin considerar que no pierden la libertad de entrar y salir de un quarto quien cierra la puerta quedándose con la llave para abrirla quando y como quiera. La soberana justa voluntad de Vuestra Magestad es la única llave que abre la puerta de los premios a los dignos y la cierra a los que no lo son; es la ley que admite a aquellos y excluye a éstos. Siendo vasallos de Vuestra Magestad llega a comprehender que los naturales de la corona de Aragón verdaderamente dignos pueden en sus empleos servir con mayor utilidad que otros a la yglesia y al estado y se sirve manifestar /(f. 32v.) ser su voluntad que sean atendidos, ¿por dónde se priva de la libertad en las elecciones? No parece, Señor, que defenderían Vuestra Magestad lo mismo que trocada la suerte pederían los naturales de la corona de Castilla. Si por ventura los de la de Aragón tuvieran todos los empleos de sus quatro reynos y la mayor parte de los de Castilla, ¿no clamarían justicia, y con razón, los castellanos? Pues ¿por qué no hemos de pedirla nosotros a Vuestra Magestad que tanto la ama y suplicarle rendidamente que se sirva establecer una providencia fixa, que asegure la más justa igual distribución de los premios entre los vassallos benémeros de todos sus reynos? Señor, no(f. 33r.)sotros no sólo sugetamos nuestra voluntad a la soberana de Vuestra Magestad, sino también nuestro juicio a su superior comprehensión, ciñéndose nuestros deseos y súplicas a que Vuestra Magestad dispense a los naturales y reynos de su corona de Aragón aquellas gracias que comprehenda ser equitativas y útiles a su real servicio y al bien común. Si merecemos la dicha de que Vuestra Magestad pase los ojos por esta humilde representación confiamos que, conociendo Vuestra Magestad a los naturales de aquellos reynos han sido menos atendidos en la distribución de los premios de lo que su glorioso padre quiso que lo fuesen y de lo que al parecer correspondía a su número y a su mérito, si sirvi(e)ra conferirles los empleos que obtuvieron de la benignidad de sus augustos progenitores, disponiendo que los regidores de las ciudades y villas de aquellos reynos sean naturales del pays y que para /(f. 33v.) su nombramiento se pidan informes a los ayuntamientos, que en el consejo real haia los seis ministros que hubo en el supremo de Aragón, en la real cámara dos de éstos que conocedores del mérito de sus paysanos consulten a Vuestra Magestad los que sean más dignos, que de las secretarías de aquellas audiencias y ayuntamientos ascienden algunos para las secretarías de los consejos, tribunales y juntas y oficinas de esta corte. Los naturales ministros de sus audiencias enterados de la regalías que a Vuestra Magestad competen sabrán defenderlas y versados en sus antiguas leyes municipales podrán administrar la justicia con arreglo a ellas. Y siendo de superior orden las razones que persuaden sean preferidos los naturales en la provisión de las dignidades y pensiones eclesiásticas, esperamos /(f. 34r.) que Vuestra

---

el nostre parer a la vostra superior comprensió, i els nostres desigs i súpliques es limiten al fet que dispenseu als naturals i als reialmes de la corona d'Aragó aquelles gràcies que cregueu que són equitatives i útils al vostre reial servei al bé comú. Si mereixem la sort que passeu els ulls per aquesta humil representació confiem que, com que sabeu que els naturals d'aquells reialmes han estat menys atesos en la distribució dels premis del que el vostre gloriós pare volgué i del que sembla que corresponia a llur nombre i mèrit, vulgueu conferir-los els càrrecs que obtingueren de la benignitat dels vostres augustos progenitors, i disposeu que els regidors de les ciutats i viles d'aquells reialmes siguin naturals del país i que per / (f. 33v.) nomenar-los es demanin informes als ajuntaments, que en el consell reial hi hagi els sis ministres que hi hagué en el suprem d'Aragó, en la reial cambra dos d'aquests que, assabentats del mèrit de llurs paisans, us proposin els que siguin més dignes, que de les secretaries d'aquelles audiències i ajuntaments ascendeixin alguns per a les secretaries dels consells, tribunals i juntes i oficines d'aquesta cort. Els ministres naturals de llurs audiències assabentats de les regalies que us pertocquen sabran defensar-les i, versats en llurs antigues lleis municipals, podran administrar la justícia de conformitat amb aquestes. I essent d'un ordre superior les raons que aconsellen que es prefereixin els naturals per a la provisió de les dignitats i pensions eclesiàstiques, esperem que Vostra Majestat les atindrà.

Així, els joves d'honor estimulats amb l'esperança del premi s'aplicaran a l'estudi pràctic de la jurisprudència, i servint amb integritat i zel els corregiments, alcaldies o assessories, mereixeran que els ascendi a les audiències i consells. Així es doblarà l'aplicació a l'estudi de la teologia i els cànon, i aquelles esglésies tindran prelats i clergues que ens entenguin i ens instrueixin.

Entenent Vostra Majestat que ha de contribuir a la felicitat d'aquells reialmes que tinguin com tingueren en els segles passats diputats a la cort que els representin i mirin pel servei reial i el bé comú de llurs pobles, volguéssiu disposar que en tingui cadascun d'aquells reialmes i que es man/ (f. 34v.) tinguin amb els tributs generals, que imposats amb aquesta finalitat es cobrin dels eclesiàstics i seculars, i que substituint les antigues visites en lloc de les residències es renovin els lloables costums i les lleis econòmiques que en res s'oposen a l'autoritat reial i observades fan que aquells naturals, governats com llurs pares, puguin com ells, aplicats a l'agricultura, a les fàbriques, armes i lletres ésser igualment útils a llur pàtria i a Vostra Majestat.

En fi, Senyor, el vostre gloriós pare, amb l'espasa a la mà al capdavant dels seus exèrcits, no pogué examinar per si mateix el nou govern que manà establir en aquells reialmes.

Queda imperfecta aquesta gran obra de la qual depèn llur veritable felicitat i Déu us ha destinat perquè (f. 35r.) amb la vostra sobirana intel·li-

---

Magestad ha de atenderlos. Assí, los jóvenes de honor estimulados con la esperanza del premio se aplicarán al estudio práctico de la jurisprudencia y sirviendo con integridad y celo, los corregimientos, alcaldías o asesorías, merecerán que Vuestra Magestad los ascienda a sus audiencias y consejos. Assí doblándose la aplicación al estudio de la theología y cánones tendrán aquellas yglesias preladados, clérigos que nos entiendan y nos instruyan.

Comprehendiendo Vuestra Magestad que ha de contribuir a la felicidad de aquellos reynos el que tengan como tuvieron en los siglos pasados diputados en la corte que los representen y miren por el real servicio y bien común de sus pueblos, se sirviera disponer que los tenga cada uno de aquellos reynos y que se man/(f. 34v.) tengan con los tributos generales, que impuestos para este fin se cobran de los eclesiásticos y seculares, y que substituyendo las antiguas visitas en lugar de las residencias se renueven las loables costumbres y leyes económicas que en nada se oponen a la real autoridad y observadas conducen para que aquellos naturales, gobernados como sus padres, puedan como ellos aplicados a la agricultura, a las fábricas, armas y letras ser igualmente útiles a su patria y a Vuestra Magestad.

En fin, Señor, el glorioso padre de Vuestra Magestad, puesto con la espada en la mano a la frente de sus ejércitos, no pudo examinar por sí mismo el nuevo gobierno que mandó establecer en aquellos reynos. Quedó imperfecta esta gran obra de que depende su verdadera felicidad y Dios ha destinado a Vuestra Magestad para que (f. 35r.) con su soberana inteligencia y heroico zelo la perficione. Así lo esperamos, deseando que el cielo lleve de bendiciones a Vuestra Magestad, a su augusta real familia y a todos sus fieles dichossos vassallos.

---

a. receptores *al manuscrit.*
b. copo *al manuscrit.*

---

gència i el vostre heroic zel la perfeccioneu. Així ho esperem, desitjant que el cel us ompli de benediccions a Vós, la vostra augusta família reial, i tots els vostres fidels i benaurats vassalls.